

Sara Gullbrandsson och Sten Ternblad

Jugoslavienkriget 1999

Hur man angriper ett land från luften

Sara Gullbrandsson och Sten Ternblad

Jugoslavienkriget 1999

Hur man angriper ett land från luften

Utgivare Totalförsvarets Forskningsinstitut - FOI Försvarsanalys 172 90 Stockholm	Rapportnummer, ISRN FOI-R--0461--SE	Klassificering Användarrapport
	Forskningsområde 2. Utformning av totalförsvaret	
	Månad, år April 2002	Projektnummer E1745
	Verksamhetsgren 5. Uppdragsfinansierad verksamhet	
	Delområde 23 Civil beredskap	
Författare/redaktör Sara Gullbrandsson och Sten Temblad	Projektledare Sten Temblad	
	Godkänd av Maria Hedvall	
	Uppdragsgivare/kundbeteckning Överstyrelsen för Civil Beredskap	
	Tekniskt och/eller vetenskapligt ansvarig	
Rapportens titel Jugoslavienkriget 1999. Hur man angriper ett land från luften		
Sammanfattning (högst 200 ord) Den av NATO ledda flygkampanjen operation "Allied Force" 1999 mot Jugoslavien var den första större flygkampanj i Europa sedan Andra världskriget. Den innehöll dels en strategisk bombning av infrastrukturen i Jugoslavien, dels en taktisk bombning av militära mål, främst i provinsen Kosovo och Metohija. När den strategiska flygkampanjen inleddes var endast ett fåtal mål och måltyper godkända av NATO:s politiska ledning eftersom det fanns en vilja att minimera risken för civila offer. Senare kom den listan att utökas stegvis. Det ledde till en långsam upptrappning av flygoperationen vilket har kritiserats av de ansvariga för den flygoperativa planläggningen. Det långsamma upptrappandet av operationen är inte heller överensstämmande med de principer som återfinns i flygdoktriner. De enskilda målen som bekämpades under "Allied Force" ligger väl i linje med de som anges som viktiga i doktriner och teorier. Däremot skiljer sig genomförande av operationen på ett flertal punkter från studerade doktriners principer. Det betyder att beskrivningar av skador och direkta effekter av bombningarna troligen ger en god bild av strategisk bombnings påverkan medan bilden av följd effekterna troligen underskattas jämfört med om de principer som anges i doktrinerna följs.		
Nyckelord Luftanfall, strategisk bombning, doktrin, Allied Force,		
Övriga bibliografiska uppgifter	Språk Svenska	
ISSN 1650-1942	Antal sidor: 62 s.	
Distribution enligt missiv	Pris: Enligt prislista	

Issuing organization FOI – Swedish Defence Research Agency Defence Analysis SE-172 90 Stockholm	Report number, ISRN FOI-R--0461--SE	Report type User report
	Research area code 2. Military Defence and Civil Emergency Planning	
	Month year April 2002	Project no. E1745
	Customers code 5. Contracted Research	
	Sub area code 23 Civil preparedness	
Author/s (editor/s) Sara Gullbrandsson and Sten Temblad	Project manager Sten Temblad	
	Approved by Maria Hedvall	
	Sponsoring agency The Swedish Agency for Civil Emergency Planning	
	Scientifically and technically responsible	
Report title (In translation) The Yugoslav War 1999. How to attack a country from the air.		
Abstract (not more than 200 words) NATO:s air campaign Operation Allied Force 1999 against Yugoslavia was the first extensive air campaign in Europe after the Second World War. It included strategic bombing of targets in Yugoslavia as well as military targets in the province of Kosovo and Metohija. When the air campaign started NATO:s political leadership only approved few targets in their ambition to avoid collateral damage. Later on more targets were included to the list of approved targets. This led to a gradual escalation of the air campaign, which was later criticised by those responsible for the operational planning of the air campaign. A gradual escalation is not part of the principles in the air doctrines. The actual targets that were attacked during Allied Force are representative for a strategic air campaign according to doctrines and air power theories, but the execution differs from what is suggested. This indicates that the direct effects of a strategic bombing are well described by the experiences from Allied Force. However, due to the gradual escalation, the indirect effects are probably underestimated and would have been greater had the principles laid out in doctrines been followed.		
Keywords Air Attack, Strategic Bombing, Doctrine, Allied Force		
Further bibliographic information	Language Swedish	
ISSN 1650-1942	Pages 62 p.	
	Price acc. to pricelist	

Executive summary

NATO:s flygkampanj operation Allied Force mot Jugoslavien 1999 var den första större flygkampanjen i Europa sedan Andra världskriget. Den innehöll dels en strategisk bombning av infrastrukturen i Jugoslavien, dels en taktisk bombning av militära mål, främst i provinsen Kosovo och Metohija.

Den strategiska flygkampanjen började med att endast ett fåtal mål var godkända för attacker av NATO:s politiska ledning. Den politiska synen inkluderade att minimera risken för civila offer och därför var målvalet restriktivt. Efterhand kom fler och fler mål att inkluderas både i listan över potentiella mål och bland dem som fick bekämpas.

Denna långsamma upptrappning har kritiserats av dem som ansvarade för den operativa planläggningen av flygoperationen. Enligt gällande flygdoktriner ska man inleda kraftfullt och om möjligt överraskande.

Genomförandet av operation Allied Force bröt mot flera av de principer som lyfts fram i flygdoktriner. Samtidigt bör man dock påpeka att målvalen, dvs de faktiska mål som bekämpades, låg helt i linje med både doktrin och flygteorier.

Sammantaget kan man därför påstå att de enskilda målen som bekämpades var representativa för en strategisk bombning, men att genomförandet exempelvis i form av intensitet och systemtänkande inte var det. Det betyder att beskrivningarna av skador och direkta effekter troligen ger en god bild av resultaten av strategisk bombning men att verkningarna och följd effekterna kan bli betydligt större om flera mål slås ut samtidigt.

Innehållsförteckning

Kapitel 1 Inledning	1
1.1 Historik	1
1.2 Bakgrunden till studien	2
1.3 Syfte med föreliggande delstudie	2
1.4 Metod	3
1.5 Problemställningar i denna rapport	4
1.6 Rapportens disposition	4
 Kapitel 2 Doktriner	 5
2.1 Inledning	5
2.2 Amerikanska doktriner	5
2.3 Brittiska doktriner	10
2.4 NATO:s doktriner	15
2.5 Ryska militärdoktrinen	16
 Kapitel 3 Operation Allied Force	 19
3.1 Inledning	19
3.2 Bakgrund till flygoperationen	19
3.3 NATO:s militära planläggning	20
3.4 Krigsförloppet	21
3.5 Restriktioner för NATO-flyget	27
 Kapitel 4 Hur ska man använda flygstridskrafter?	 29
4.1 Teorier om hur flygstridskrafter bör användas och empiriska tester om det varit framgångsrikt	29
4.2 Operation Allied Force: Usel operation ...	30
4.3 ... men stridstekniskt skickligt genomförd	35
4.4 Målval och ordningen mellan dessa	36
4.5 Den efterföljande debatten	37
4.6 Rysk militär syn på framtida krig samt erfarenheterna från operation Allied Force	38
4.7 Slutsatser	39
 Källor	 41
 Bilaga Doktriner	 45
B.1 Inledning	45
B.2 De övergripande amerikanska doktrinerna	45
B.3 Amerikanska flygvapnets doktriner	48
B.4 Brittiska doktriner	51
B.5 NATO:s doktriner	58
B.6 Ryska övergripande doktriner	60

Kapitel 1

Inledning

1.1 Historik

Den 24 mars 1999 inledde NATO, för första gången i organisationens historia, krigshandlingar. Detta skedde inom ramen för Operation Allied Force. Bakgrunden till krigshandlingarna är att det sedan flera år hade varit oroligt på Balkan samt att det i den serbiska provinsen Kosovo och Metohija (i denna studie förkortat Kosovo) hade bedrivits en statsledd så kallad etnisk rensning mot den Kosovo-albanska befolkningen. Väpnade strider hade förekommit i Kosovo sedan tidigt våren 1998.

Olika typer av diplomatiska försök att få till stånd en lösning på krisen hade misslyckats, inklusive FN:s säkerhetsråds båda resolutioner 1160 den 31 mars 1998 och 1199 den 23 september 1998.¹ Efter vapenvilan som inleddes i oktober och varade under vintern 1998-99 under övervakning av OSCE (Organisation for Security and Cooperation in Europe) påbörjades strider igen i januari 1999. En fredskonferens som inleddes i februari i Rambouillet utanför Paris bröt samman den 19 mars när den jugoslaviska delegationen inte gick med på den fredsöverenskommelse som presenterades.²

NATO började skissa på olika operationsplaner redan försommaren 1998.³ I det tidiga planeringsskedet fanns två olika markoperationer och tre olika typer av luftoperationer. Markoperationerna var:

- En större markoperation med 200 000 soldater in i Jugoslavien
- En mindre markoperation med minst 75 000 soldater in i Kosovo

Från och med hösten 1998 tillät inte NATO någon fortsatt planering för en markoffensiv.

De tre luftoperationerna som utvecklades var

- En fasindelad luftoperation ledd av NATO (stegvis eskalation om NATO:s krav inte uppfyllades)
- En begränsad luftoperation ledd av NATO (endast ett ”demonstrationsanfall” av kryssningsrobotar)
- En omfattande ”traditionell” luftoperation där endast USA deltog (kallad Nimble Lion)

Den 6 augusti 1998 fastslog NATO den fasindelade luftoperationen som det planeringsalternativ man skulle följa. Dock fortsatte en parallell amerikansk planering enligt linjerna i Nimble Lion med en strategisk bekämpning av bland annat infrastruktur.

Delvis som en del i planeringen, delvis som en förövning både på förbandsnivå och ledningsnivå, delvis som demonstration, genomförde NATO i mitten av juni 1998 en styrkedemonstration i form av en omfattande flygövning (Operation Determined Falcon) med mer än 80 stridsflygplan från 12 NATO-länder över Makedonien och Albanien.

¹ För fulltextversion av resolutionerna se <http://www.un.org/Docs/scres/1998/scres98.htm> på FN:s hemsida

² Förslaget från den 23 februari 1999 återfinns på <http://www.monde-diplomatique.fr/dossiers/kosovo/rambouillet.html>. Många anser att det förslag som lades fram var konstruerat så att den jugoslaviska delegationen omöjligt skulle kunna tänkas gå med på det. För en diskussion se exempelvis House of Commons, Foreign Affairs Select Committee - Fourth Report; *Kosovo*, Report and Proceedings of the Committee, HC 28-I, 7 June 2000, styckena 54-70.

³ Formellt den 11 juni 1998

Som resultat av att stridigheterna mellan den Kosovo-albanska gerillan och regeringstrupper samt säkerhetsstyrkor i Kosovo begränsades (i oktober kom man överens om en vapenvila) och att vintern närmade sig, drogs i november NATO:s omedelbara beredskap ner till 96 timmars insatsberedskap mot Jugoslavien. I samband med ökande strider i januari frambaserades ånyo flyg till baserna i Italien och insatsberedskapen skärptes till 36 timmar.

I veckoslutet 20-21 mars drogs alla OSCE-observatörer ut ur Kosovo och den 23 mars gav NATO:s generalsekreterare Solana order till NATO:s högsta militära chef att inleda flygoperationen mot Jugoslavien.

Den flygoperation som NATO påbörjade den 24 mars kom att vara fram till den 20 juni, men bombningarna upphörde den 10 juni. Operationen kan sägas ha bestått av två delar, dels en taktisk del som bestod av militära mål i Kosovo eller dess närhet, dels en strategisk bombning av jugoslavisk infrastruktur, främst utanför Kosovo.

1.2 Bakgrunden till studien

Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) har beställt en studie kring jugoslaviskt civilt försvar vid NATO:s bombningar av Jugoslavien i samband med Kosovo-konflikten. Syftet med en sådan studie är att från empiriskt underlag sammanställa erfarenheter från ett faktiskt krig i Europa och undersöka om och i så fall vilka erfarenheter som kan vara användbara för svenskt civilt försvar. Studien ska vara inriktad på hur Jugoslavien drabbades av den strategiska bekämpningen. Det taktiska flygkriget över Kosovo ska inte behandlas.

Studien omfattar några delstudier. Häri ingår en förstudie samt en huvudstudie som bedrivs vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och en studie som bedrivs vid Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) med visst stöd från Försvarshögskolan.

Förstudien⁴ inventerar verkningarna av NATO-operationen *Allied Force* i Jugoslavien. Det är verkningarna av det renodlade flygkriget mot Jugoslavien *utanför Kosovo* som undersöks. Förstudien omfattar en övergripande inventering av effekter på civil infrastruktur (el, tele, broar), dödade och skadade bland civilbefolkningen samt vissa psykologiska effekter.

I huvudstudien ingår flera delar som på olika sätt behandlar den fysiska krigsföringen med tonvikt på flygkriget och dess effekter. Arbetet följer två olika spår. Kriget ses dels från ett ”angriparsperspektiv” (NATO:s), dels från ett ”försvararsperspektiv” (Jugoslaviens). Resultaten från dessa perspektiv kommer sedan att analyseras mot varandra utifrån ett perspektiv baserat på svensk civil beredskap. Den övergripande problemställningen är: Är erfarenheter från hur Jugoslavien drabbades av NATO:s flygoperation intressanta för Sverige ur ett civilt försvarsperspektiv och i så fall vilka?

Studien vid SPF behandlar informationshanteringen och hur informationspåverkan (informationsoperationer) skedde under kriget.

1.3 Syfte med föreliggande delstudie

Delstudien ingår som en del i FOI:s huvudstudie och har ett ”angriparsperspektiv”. Den beskriver hur olika doktriner resonerar kring strategisk bekämpning. Detta kontrasteras mot

⁴ Petter Wulff, *Jugoslavienkriget 1999. Precisionsvapen mot civil infrastruktur*. FOI-R—0371—SE, januari 2002

hur Operation *Allied Force* genomfördes, bland annat med avseende på målval och ordningen mellan bekämpningen av dessa samt operationstempo. Vidare innehåller delstudien ett avsnitt som beskriver om doktrinerna i USA, NATO respektive Ryssland har förändrats (och i så fall hur) sedan sommaren 1999.

Syftet med studien är att bedöma hur representativt användandet av flygstridskrafter var under Operation *Allied Force*, om man kan se några förändringar med anledning av erfarenheterna från operationen samt att lägga grunden för en analys av ”duellen” mellan det jugoslaviska civila försvaret och NATO:s flygattacker.

Specifikt är vår avsikt i denna delstudie att kunna besvara om vi tror att det sätt som flygstridskrafter användes på mot Jugoslavien är en bra representation av ett flygkrig, samt eventuella avvikelser.

Politiska och diplomatiska insatser och resultaten av dessa ingår inte i denna studie. Det är således endast de militära medlen som diskuteras. Det man kan säga om varför President Milosevic slutligen gav upp är att det troligen var resultatet av en kombination av flera faktorer, bland annat effekterna av den allt mer intensifierade strategiska bombningen, NATO:s sammanhållning, Jugoslaviens isolering i och med att Ryssland också tog avstånd samt effekterna av handelsembargot. Detta är dock inte en fråga som kommer att behandlas närmare i denna studie.

1.4 Metod

Eftersom syftet är att undersöka om exemplet är representativt eller ej innehåller arbetet några olika steg. Det första är att undersöka vad doktriner i olika länder innehåller (främst avseende utnyttjandet av flygstridskrafter).

Vår metod är att utifrån främst officiella doktrindokument från några större länder, redovisa doktriner - med inriktning på operationer användandet av flygstridskrafter. Resultaten från denna beskrivning jämförs sedan med hur Operation *Allied Force* planerades och genomfördes för att försöka klassificera operationen. Avsikten är att utröna om operationen kan sägas vara representativ utifrån en doktrinär ståndpunkt. Till grund för detta arbete har kunskap vid FOI om militära operationer utnyttjats. Analysen av operation *Allied Force* har skett dels utifrån skriftligt material, inklusive vad som skrevs i media, dels utifrån kunskap som finns bland annat vid FOI och inom Försvarmakten samt i internationella rapporter m.m. Dessutom har vi genomfört intervjuer med amerikanska överstar inom flygvapnet, bland annat Vice Commander vid CADRE⁵, Maxwell Air Force Base, samt med representanter för olika funktioner i samhället i Restjugoslavien.

Eftersom det ibland kan vara svårt att utifrån förutbestämda mallar passa in en operation, så är inte bara vad som sades, utan även själva genomförandet av operationen av intresse. Ett annat moment i studien är därför att testa hypotesen, att operationen var representativ utifrån icke-doktrinära källor, dvs en typ av källkritik. I det momentet utgår vi dels ifrån vad olika teorier om ”air power” säger om hur flygstridskrafter bör användas i krigsoperationer, dels vad efteranalyserna av hur operationen genomfördes säger om lämpligheten att genomföra operationen såsom man faktiskt gjort samt om man lärt sig något nytt. Detta är grunden för någon typ av prediktion avseende ”sannolikheten” (dock ej i kvantitativa termer) för att

⁵ College of Aerospace Doctrine, Research and Education

flygoperationer även i någorlunda nära framtid kommer att bedrivas så som de gjordes över Jugoslavien 1999.

Det tredje steget är att utifrån efteranalyser och diskussioner försöka komma till en slutsats om det finns argument eller krafter för att doktriner ska förändras, dvs undersöka en framtida relevans. Om det finns starka tecken på förändringar kan man fundera på hur ett genomförande av framtida operationer (eventuellt liknande Allied Force) kan se ut.

1.5 Problemställningar i denna rapport

Vid så kallad strategisk bekämpning drabbas olika funktioner i samhället. Genom att denna delstudie utifrån ett angriparperspektiv beskriver hur nationer/allianser med stora resurser avseende offensivt flyg avser att använda det för att nå sina mål, ges ett underlag för vad ett modernt högteknologiskt angrepp mot civila funktioner i Sverige kan tänkas innehålla.

De problemställningar som denna rapport specifikt hanterar är:

- Hur beskriver olika doktriner att man bör använda flygstridskrafter?
- Hur använde NATO sina flygstridskrafter under Operation Allied Force för att försöka nå sina syften?
- Pekar debatten på att stormakter kan komma att använda flygstridskrafter annorlunda i framtiden?
- Är användandet av flygstridskrafter under operation Allied Force representativt för en angripare?

1.6 Rapportens disposition

Rapportens fortsatta upplägg är följande. Kapitel 2 innehåller en avkortad beskrivning av öppna doktriner, med en koncentration på doktriner för flygvapen. Den som är intresserad av en utförligare beskrivning, inklusive hur doktriner av mer överordnad karaktär behandlar hur flygstridskrafter bör användas, bör istället läsa bilaga 2 som innehåller allt i kapitel 2 samt doktriner på olika nivå från USA, UK, NATO samt Ryssland. Läsaren uppmanas alltså att läsa antingen eller.

Kapitel 3 beskriver Operation Allied Force samt hur NATO använde sina flygstridskrafter i den strategiska bombningen av Jugoslavien. Detta inkluderar bakgrunden till konflikten, NATO:s militära planering och genomförandet av operationen. Även olika restriktioner, såväl politiska som praktiska, tas upp.

I kapitel 4 kompletteras det som beskrivs i officiella doktriner med teorier om hur flygstridskrafter bör användas, om det skiljer mot doktrinerna. Kapitlet innehåller vidare en summering av den debatt som har pågått sedan operation *Allied Force* om man anser att flygstridskrafterna användes på bästa sätt och kontrasterar det med hur NATO/USA de facto använde sina stridskrafter. Kapitlet avslutas med att vi utifrån det samlade materialet försöker ange hur representativ operation *Allied Force* kan tänkas vara, inte minst med avseende på vad vi i de andra delstudierna finner och om de resultaten kan tänkas ha relevans för försvar vid ett angrepp mot Sverige.

Kapitel 2

Doktriner

Detta kapitel innehåller en avkortad beskrivning av doktriner. Den är avsedd för de läsare som vill få en inblick i hur främst flygvapendoktriner behandlar hur man bör använda flygstridskrafter. Den läsare som vill få en mer omfattande beskrivning uppmanas att istället för detta kapitel läsa bilaga 2 som förutom allt som finns i detta kapitel även innehåller beskrivningar av försvarsgrensgemensamma och andra övergripande doktriner.

2.1 Inledning

Det finns många olika definitioner på vad militär doktrin är. Dessa skiljer sig mellan olika länder, men utvecklingen går mot en enad syn. En vanlig sammanfattning i kortform är ”det som lärs ut”, baserat på begreppet *best practice*.

I USA säger man att:

Military doctrine presents fundamental principles that guide the employment of forces. Joint doctrine provides authoritative guidance, based upon extant capabilities of the Armed Forces of the United States. It interoperates time-tested principles for successful military action as well as contemporary lessons which together guide aggressive exploitation of US advantages against adversary vulnerabilities. Doctrine shapes the way the Armed Forces think about the use of the military instrument of national power.⁶

Den brittiska definitionen av doktrin är i princip identisk med NATO:s: ”Fundamental principles by which the military forces guide their actions in support of objectives. It is authoritative but requires judgement in application.” Den brittiska lägger dessutom till ”It is also dynamic, and must be constantly reviewed for relevance.”⁷

En doktrin är alltså en samling handlingsregler som är vägledande, men kräver bedömning och anpassning vid användande. Den ska utvecklas efterhand som nya erfarenheter görs och teorier utvecklas. I det följande ska vi beskriva hur några länders hierarkier av doktriner ser ut samt översiktligt referera innehållet i några av de viktigaste. Särskilt kommer vi att lyfta fram de delar som behandlar operationer och hur man anser att flygstridskrafter bör användas.

2.2 Amerikanska doktriner

De försvarsgrensövergripande doktrinerna ges ut på högsta militära nivå (Joint Chiefs of Staff, JCS). Dessa är hierarkiskt uppdelade enligt följande: På den översta nivån återfinns Joint Warfare 1 (JP 1). Den inkluderar allt från fullskaligt krig till fredsbevarande operationer. Här anges den grundläggande uppgiften för de väpnade styrkorna; ”The fundamental purpose of the Armed Forces is to win the Nation’s war”⁸. Den behandlar övergripande militära grunder, bland annat ”principles of war” respektive ”principles of military operations other than war, MOOTW”. Doktrinen är skriven för att underlätta samarbetet mellan försvarsgrenarna.

⁶ Joint Warfare of the Armed Forces of the United States sid vi.

⁷ British defence doctrine JWP 0-01 sid 1.2.

⁸ JP1 sid III-3

De väpnade styrkornas förmåga beskrivs i JP 1 enligt följande: ”The Armed Forces of the United States must have extant capabilities and maintain core military competencies for successful action across the range of military operations.” JP 1 och de övriga av USA:s doktriner har utarbetats bland annat genom att dra lärdom av historiska händelser. Dessa lärdomar har bearbetats till principer som gäller för all krigföring. Principerna som de tolkas av USA:s väpnade styrkor är: “objective, offensive, mass, economy of force, maneuver, unity of command, security, surprise and simplicity”. Vid fredsfrämjande operationer, så kallade Military Operations Other Than War (MOOTW) har ett antal tilläggsprinciper kommit att bli viktiga tillsammans med de ursprungliga nio. Dessa är: ”objective, unity of effort, security, restraint, perseverance and legitimacy. Principerna för MOOTW gör inte de förstnämnda överflödiga utan i fredsoperationer beaktas de båda uppsättningarna tillsammans.

Den andra nivån inom Joint Doctrines behandlar sex olika funktionsområden; personal, underrättelse, operationer, underhåll, planläggning och ledning. Se bild 2.1. Funktionsområdet Operations är i detta sammanhang det mest intressanta dokumentet och det innehåller förutom huvuddokumentet, Doctrine for Joint Operations, Joint Publication 3-0 (JP3-0) vissa fördjupningsdokument.

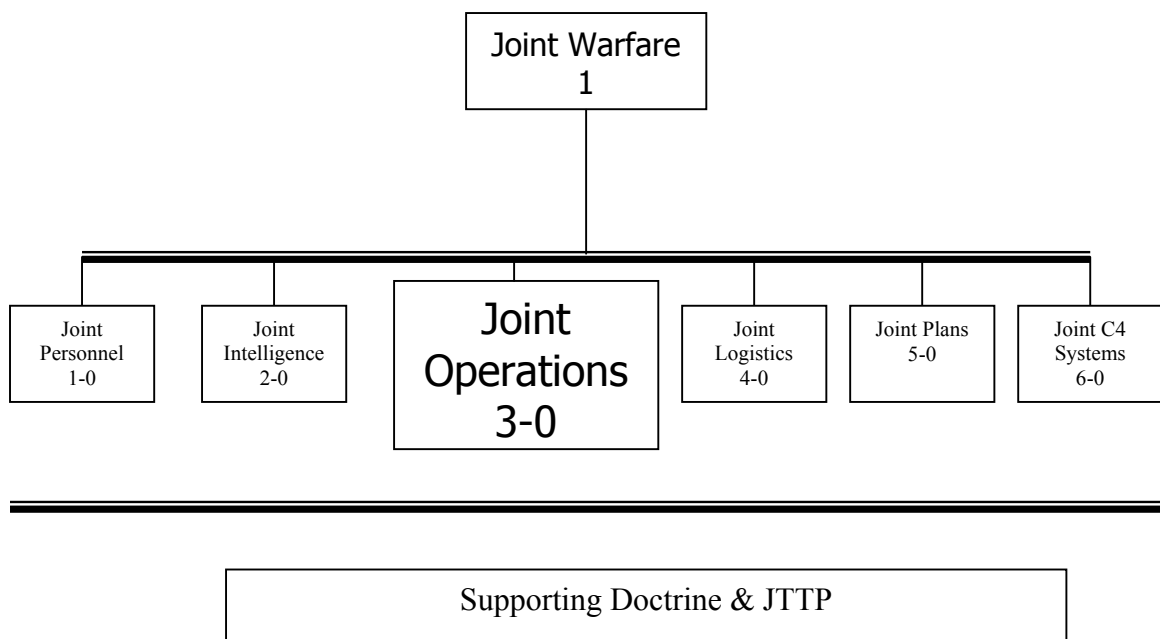

Bild 2.1. USA:s försvarsgrensgemensamma doktriner

JP 3-0 är alltså samlingsdokumentet för alla Joint Operations. Stora delar av innehållet känns igen från JP 1. Det är stort sett en förteckning och bruksanvisning över Joint operations till skillnad från JP 1 som tenderar att göra utvidgningar åt det mer abstrakta hållet.

Det finns även en tredje nivå av Joint doctrines, innehållande förklaringar och fördjupningar för respektive funktionsområde. Dokumentserierna kallas Joint Tactics and Techniques and Procedures (JTTP) och behandlar följaktligen taktisk eller lägre nivå.

Amerikanska flygvapnets doktriner

Respektive försvarsgren tar även fram sina doktriner och deras uppbyggnad är liknande den på försvarsmaktsgemensam (joint) nivå. Air Force Doctrine Document 1, Basic Doctrine (AFDD 1) är huvuddoktrinen för hela det amerikanska flygvapnet som inkluderar traditionella flygstridskrafter och rymdstridskrafter. Flygets doktriner ska tillföra en "flygares perspektiv" på krigföring dvs flerdimensionellt med avseende på tid, riktning, hastighet och höjd. Därför finns i AFDD 1 en beskrivning av hur "the principles of war" skall appliceras på flygstridskrafterna. Nedan går vi igenom dessa.

Unity of Command

Detta för att se till att all ansträngning sätts in för att uppnå de strategiska målen för en operation. Eftersom flygstridskrafter agerar över en stor yta och kan lösa många typer av uppgifter blir det särskilt viktigt att en befälhavare har överblick och kan leda flygstridskrafterna mot ett gemensamt mål.

Objective

Syftar på att politiska och militära mål för en operation måste vara tydliga och tidigt formulerade. Det gör det möjligt att sätta in stridskrafter där de har störst verkan.

Offensive

"Offensive is to act rather than react". Principen skall försäkra att de egna styrkorna tar och behåller initiativet. Flygstridskrafter anses vara som mest effektiva när de används offensivt och därför blir den här principen vägledande för flygets agerande i militära operationer.

Mass

Kraftsamling är ett begrepp de flesta militära tänkare har använt. För flygvapnet behöver det inte innebära enbart en stor numerär utan kan även tolkas som den effekt en attack kan ha. Modern teknologi, precisionsbomber och kryssningsrobotar, har medfört att en enskild attack kan få samma effekt som tidigare flera bombräder medförde. Flyget kan även bidra till andra styrkors kraftsamling genom att utnyttjas som transportmedel.

Manuever

Liknande tankegångar som i Offensive speglas i ovanstående princip. Genom rörlighet och stor räckvidd skall motståndaren tvingas att reagera på det sätt som passar den egna sidan bäst. Genom att flygstridskrafter kan förflytta sig snabbt över stora distanser har de goda förutsättningar att leva upp till principen.

Economy of Force

Med ekonomiskt utförande menas att maximal styrka skall avdelas till de primära målen och minimal till de sekundära. Detta medför att de som planerar operationerna hela tiden måste veta vilka de militärstrategiska och politiska målen är.

Security

Den här principen gäller vänligt sinnade styrkor och deras skydd från fiendestyrkor. Flygstridskrafterna är som sårbarast på marken och därför är skyddet av flygbaser och liknande viktigt för flygstridskrafternas funktioner. Baserna ska inte enbart kunna motstå attacker utan även kunna upprätthålla sina funktioner under lång tid inom t ex fredsbevarande operationer. Säkerhetsprincipen lägger också stor vikt på egen underrättelsetjänst.

Surprise

Återigen spelar flygstridskrafternas snabbhet och stora räckvidd en stor roll. Dessa egenskaper kombinerat med underrättelseövertag som också kan åstadkommas genom flygstridskrafternas inverkan kan användas för att överraska fienden. Överraskningsmomentet lämnar åt den egna sidan att bestämma när och var slag skall utkämpas.

Simplicity

Enkelhet syftar till att undvika en onödigt komplex organisation. Planer och riktlinjer skall vara enkla att följa och ge utövarna stor frihet att agera på lämpligaste sätt under själva striden.

AFDD 1 ger inte bara riktlinjer för användandet av flygstridskrafterna utan beskriver de uppgifter som är specifika för flygvapnet med betoning på dess förmåga att agera globalt. De grundläggande funktioner som flyget ska uppfylla är; Counter air, Counter space, Counter land, Counter sea, Strategic Attack, Counter information, Command and Control, Airlift, Air Refueling, Spacelift, Special Operations Employment, Intelligence, Surveillance, Reconnaissance, Combat Search and Rescue, Navigation and Positioning och Weather Services. Dessa funktioner finns mer detaljerat beskrivna och utvecklade i egna dokument som ingår i doktrinhierarkin.

Air Force Doctrine Document 2-1 Air Warfare (AFDD2-1) är reviderad så sent som i januari 2000 alltså ett halvår efter operation Allied Force. Dokumentet Air Warfare är, som namnet antyder, fokuserat på flygkrig. Flygoperationer i samband med fredsoperationer nämns inte särskilt. Däremot står det att då flygstridskrafter kan användas på samma sätt i fredsstödjande operationer som i krig så kan AFDD 2-1 anses gälla även för operationer som normalt inte betraktas som krig.

Dokumentet Air Warfare tar upp grundläggande strategier för flygoperationer och hur dessa integreras med "Joint Force Commander's (JFC) Campaign". Särskilt behandlas ett område som relativt nyligen börjat utvecklas, "Assymmetric Force Strategy". Det är en strategi som blivit möjlig genom teknikutveckling och innebär att man försöker undvika de utdragna slag och ödelagda slagfält som traditionellt brukade känneteckna krig. Begreppet Center of Gravity (COG) är centralt och kan översättas ungefär till tyngdpunkt. COG är de fysiska områden eller funktioner som kan anses strategiskt avgörande för fienden. Exempel är militära högkvarter, oljeproduktion och infrastruktur. Ett annat viktigt begrepp är "parallell attack", vilket betyder att man samtidigt attackerar många av motståndarens COG:er för att uppnå synergieffekter. Flygstridskrafter kan agera ensamma för att slå mot ett sådant COG och anses på så sätt ensamma kunna avgöra utgången av ett krig.

Air Force Doctrine Document 2-1.2 Strategic Attack är ett underdokument till Air Warfare som specifikt tar upp strategiskt flygkrig. I AFDD 2-1.2 definieras strategisk attack som en militär operation vars syfte är att uppnå strategiska målsättningar. Dessa strategiska målsättningar varierar från motståndarens villkorslösa kapitulation till att förhindra etnisk rensning. För att uppnå målsättningen väljs ett antal mål av samhällsviktig karaktär, COG. Avsikten är sedan, att genom att slå mot dessa mål, begränsa motståndarens förmåga att fortsätta konflikten. Flygstridskrafter lämpar sig för strategisk krigsföring på grund av sin räckvidd och rörelsefrihet.

Historiskt sett har strategisk attack genomförts genom att upprepade gånger attackera industriella och ekonomiska mål för att övertyga motståndarens ledare att priset för ett fortsatt

krig skulle bli alltför högt. Total luftherraväldet var ett krav för genomförandet. Ett tidigt exempel är de massiva bombräderna mot Tyskland under andra världskriget, där attacker på olje- och krigsproduktionen förväntades få Tysklands krigsmaskineri att kollapsa och i slutändan leda till Tysklands villkorlösa kapitulation.

Utvecklingen av ny teknik såsom smygteknik, precisionsstyrda bomber, GPS och informationskrigföring har förändrat tänkandet kring strategisk attack enligt AFDD 2-1.2. Tillvägagångssättet går från den kraftsamlade och upprepade attacken mot ett fåtal mål, till att samtidigt slå mot strategiska, operativa och taktiska mål för att uppnå synergieffekter. Kravet på absolut luftherravälde har också minskat i och med utvecklingen av dessa tekniker, men anses fortfarande kritiskt för en lyckad operation. Under Gulfkriget skedde parallella attacker mot Iraks förvarningssystem, ledningen i Bagdad och infrastrukturen.

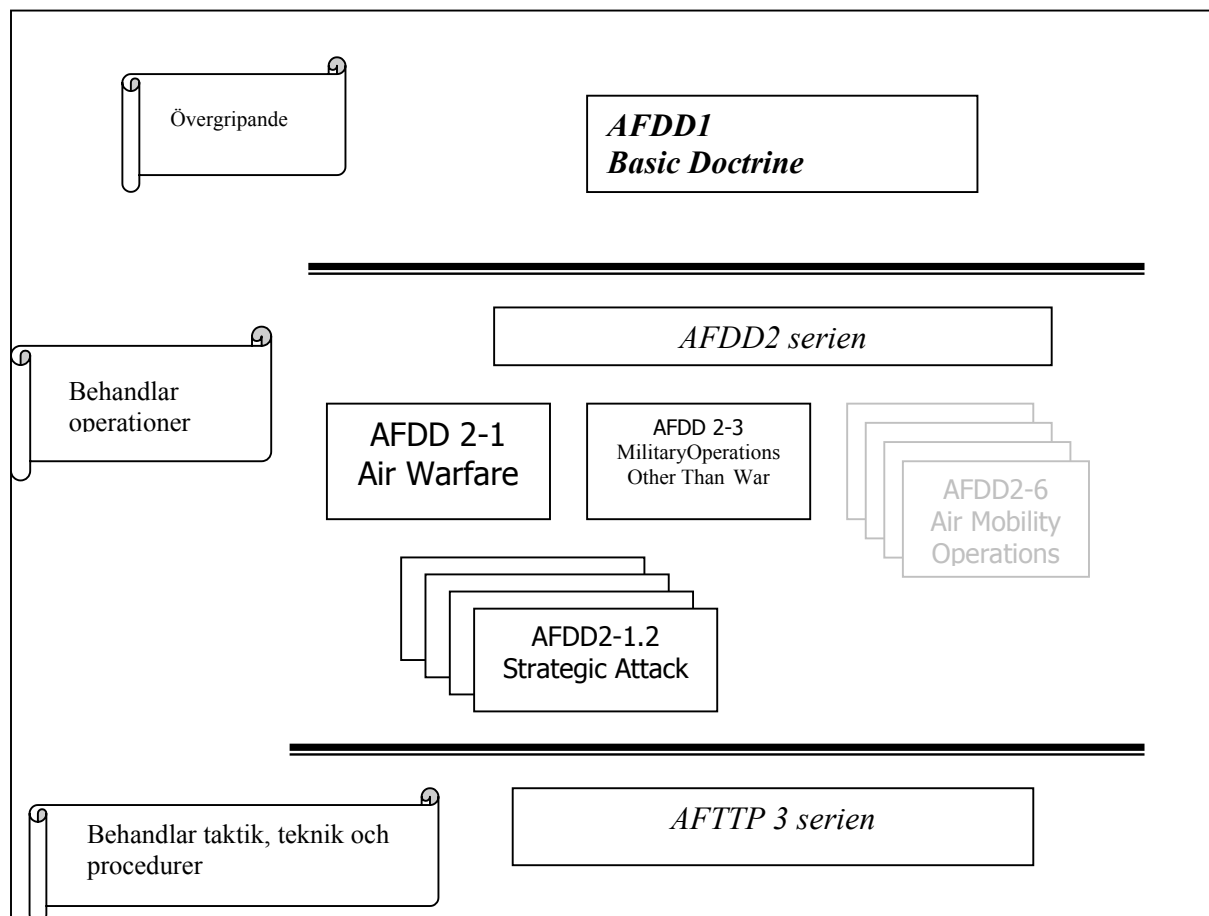

Bild 2.2. Amerikanska flygvapnets doktriner

Den amerikanska doktrinen talar om vikten av att tidigt börja med fullskalig strategisk attack för att underlätta för andra stridskrafter. Det betonas även att det är viktigt att redan i ett tidigt skede övertyga fienden om att man är kapabel att fortsätta attackerna tills man uppnått önskat resultat. Strategisk attack ses oftast inte som en isolerad operation, utan som ett stöd för övriga militära operationer i området, där samverkan är viktig för att få synergieffekter. I en fredsfrämjande operation däremot, kan det vara lämpligare att sätta in strategisk attack som en ”stand-alone” attack för att producera strategiska effekter⁹. Strategisk attack kan också ge

⁹ AFDD 2-1.2 sid 19

upphov till psykologiska effekter som kan vara avgörande för utfallet av kriget eller konflikten.

Den moderna strategiska attacken bygger på en korrekt identifiering av COG genom informationsöverlägsenhet och rörelsefrihet baserad på totalt luftherravälde. Vidare förespråkas en centraliserad ledning med förmåga att överblicka situationen och ett decentraliserat och flexibelt utförande. Attackerna skall ske parallellt och kontinuerligt mot vitala delar i fiendens samhälle. Därtill krävs uthållighet och förmåga att behålla fokus på den strategiska operationen utan att omfördela krafter till andra insatser. Målet är att utsätta fienden för ett konstant tryck under lång tid, om så är nödvändigt. För att klara detta måste den egna logistik- och underhållsfunktionen vara tillräckligt utbyggd och förberedd.

2.3 Brittiska doktriner

I grova drag finns samma indelning och hierarki för doktriner i UK som i USA, men till mindre antal och lägre detaljeringsgrad. Den övergripande doktrinen för brittisk militär är British Defence Doctrine, JWP 0-01. Den skrevs första gången 1996 och beskriver länken mellan den politiska nivån, försvarspolitikerna och den strategiska nivån, dvs militära operationer. Det är den mest grundläggande doktrinen och ska vara vägledande för de övriga. Under JWP finns de vapengrensspecifika doktrinerna, doktrinen för ”joint and combined” operationer och – lustigt nog – NATO:s doktrin, Allied Joint Operations Doctrine (AJP-1 (A)). Allra nederst i hierarkin ligger de dokument som behandlar ”Tactics, Techniques and Procedures”.

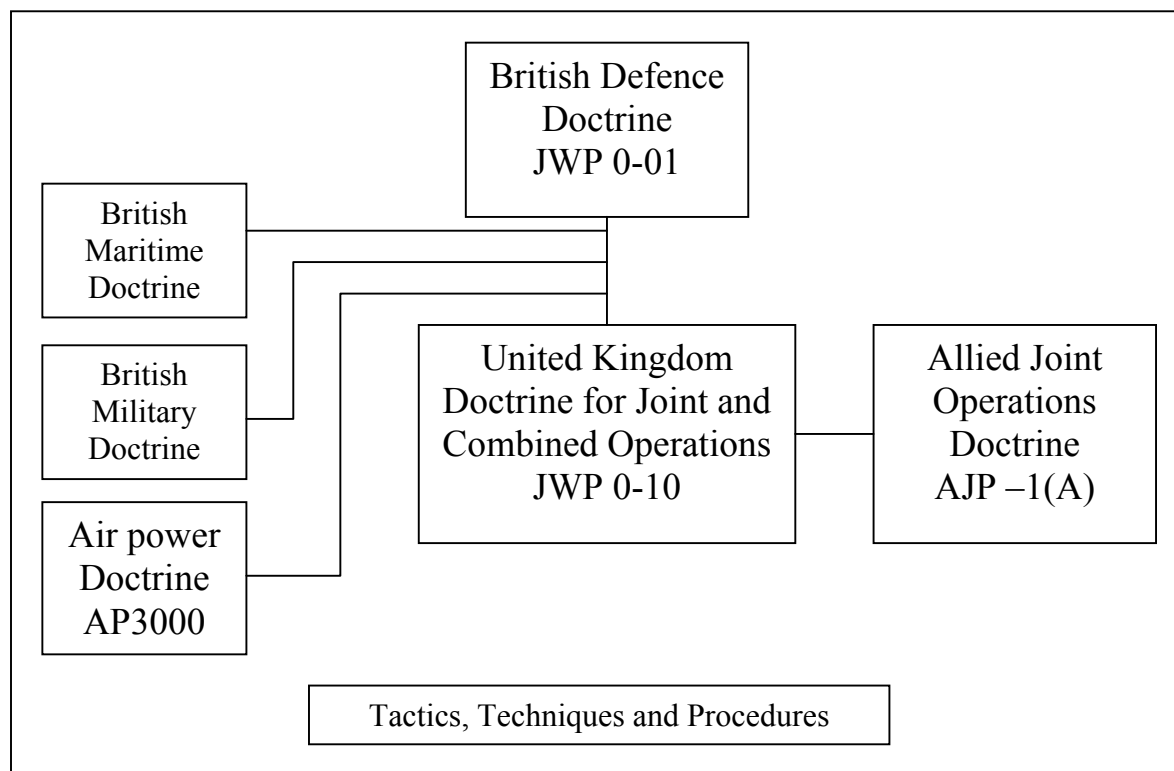

Bild 2.3. Brittiska doktriner

De principles of war som beskrivs i British Defence Doctrine (JWP 0-01) är tio till antalet och är mest relevanta på en militärstrategisk nivå. De har också relevans på en lägre nivå men tolkningen och användbarheten kan då komma att förändras. Därför måste principerna tolkas

och bedömas för varje situation. Nedan förklaras principerna ur ett militärstrategiskt perspektiv.

The Selection and Maintenance of the Aim

I varje militär operation är det viktigt att definiera målsättningen tydligt för att korrekt kunna avgöra vilka operationer och uppdrag som är nödvändiga att genomföra. När målsättningen är fastlagd skall en konstant kontroll genomföras så att alla insatser koordineras mot att uppnå just den målsättningen.

Maintenance of Morale

Hög moral hos styrkorna är lika viktigt som att de är rätt tränade och rätt utrustade. Det är framför allt ett mentalt tillstånd som beror på förtroendet de känner för sina politiska och militära ledare.

Security

För att de väpnade styrkorna skall kunna utföra sina uppgifter utan att hindras av fientliga styrkor måste ett visst mått av säkerhet finnas. Det som kan hotas av fienden är den egna stridskapaciteten och möjligheten att utföra planerade operationer. Säkerheten uppehålls av ett aktivt försvar av bland annat baser samt genom att försvåra eller vilseleda motståndarens informationsinhämtning. Liksom för motsvarande princip hos USA läggs stor vikt på egen underrättelsetjänst.

Surprise

Överraskning är viktigt ur ett psykologiskt perspektiv eftersom det kan göra motståndaren förvirrad och hindra honom från att reagera. Det kan uppnås genom att man har ett tekniskt, taktiskt eller informationsövertag. Överraskning kan förekomma på alla nivåer från strategisk till taktisk men är som mest avgörande på operationsnivå. Då överraskning på övergripande nivåer inte är önskvärda av till exempel politiska skäl kan principen tillämpas på taktisk nivå för att där få övertag. Historiskt har överraskning visats sig vara den mest avgörande förutsättningen för att lyckas med en militäroperation.

Offensive action

Genom att agera offensivt skapar man sig utrymme för handlingsfrihet. Det finns situationer där ett defensivt uppträdande trots allt är det enda tänkbara eller där politiska restriktioner hindrar ett offensivt uppträdande.

Concentration of Force

Koncentrering av en avgörande styrka i tid och plats för att kunna handla effektivt. Det kan genomföras genom att dra nytta av flygets egenskaper; snabbhet, flexibilitet och räckvidd.

Economy of effort

Principen innebär att styrkor skall agera på den plats och vid den tidpunkt som är bäst för att uppnå de övergripande strategiska målen. Det kan också omfatta avvägningar rörande materiel, träning och kvoten effekt/kostnad.

Flexibility

Med flexibilitet avses att befälhavare måste bevara ett öppet sinne. Det måste finnas utrymme för att förändra operationsplaner, utan att göra avsteg från målsättningarna, för att bättre ta tillvara tillfällena som ges.

Co-operation

Styrkorna måste ha ett bra samarbete på alla nivåer för att nå fram till de gemensamma målen. För att främja samarbetet är det viktigt med en gemensam målsättning och en tydlig uppdelning av uppgifterna. Samarbete kan vara extra problematiskt inom koalitioner och allianser och måste därför betonas extra starkt under sådana förhållanden.

Sustainability

Tidigare har ordet "Administration" använts för att beskriva den här principen vilket kanske kan kasta lite mer ljus över vad den omfattar. Nämligen organisation, logistik men också psykologisk uthållighet.

De "principles of war" som finns beskrivna i JWP 0-01 påminner således i innehåll och omfattning väldigt mycket om motsvarande amerikanska principer. Formuleringarna skiljer sig visserligen delvis åt men det finns inga större skillnader innehållsmässigt.

Brittiska flygvapnets doktrin

Närmast under JWP 0-01 återfinns United Kingdom Doctrine for Joint and Multi-national Operations JWP 0-10. Parallellt med denna finns försvarsgrensspecifika motsvarigheter. Brittiska flygvapnets doktrin heter, föga förvånande, British Air Power Doctrine¹⁰ AP 3000. Den senaste är från 1999 (tredje versionen).

AP 3000 är uppdelad i tre delar med olika inriktning. Den första delen omfattar strategiskt sammanhang och grundläggande principer för flygstridskrafterna. Den riktar sig först och främst mot joint commanders och joint force commanders. Mycket av det strategiska innehållet är hämtat från British Defence Doctrine (JWP 0-01) som behandlas ovan och behöver därför inte tas upp här. Flygspecifikt är dock de fundamentala egenskaperna hos flygstridskrafter och C2 för flygstridskrafterna.

I avsnittet som fått det korta men uttömmande namnet Air Power ges den definition på flygstridskrafter som britterna använder. Den lyder som följer; "The ability to project military force in air or space by or from a platform or missile operating above the surface of the earth. Air platforms are defined as any aircraft, helicopter or unmanned air vehicle."¹¹

De egenskaper man tillskriver ingående komponenter är hög hastighet och lång räckvidd samt förmåga att verka direkt mot strategiska mål eller COG. Därför anses flygstridskrafterna som en självklar komponent i alla joint operationer. The principles of war gäller även för flyget men för att ta hänsyn till flygets egenskaper finns en flyganpassad tolkning i AP 3000. Förklaringarna av principerna är till största delen desamma som i JWP 0-01. En viss flyganpassad tolkning har givits några av dem enligt följande:

Selection and Maintenance of the aim

Flygets uppdrag och roll måste stämma överens och hänga samman med den övergripande strategin och kampanjplanen. Det gäller såväl stora flygoperationer som enskilda företag.

Security

Säkerhet för flyget omfattar såväl försvar av flygbaser som flyguppdrag.

¹⁰ Översättningen av det brittiska uttrycket Air Power debatteras men för den här rapporten fungerar ordet flygstridskrafter väl. Svenskans flygstridskrafter utelämnar traditionellt luftvärn men med en bredare tolkning baserad på den brittiska definitionen av Air Power skulle även dessa kunna omfattas.

¹¹ AP 3000 sid 1.2.1

Surprise

Flyget kan åstadkomma överraskning på flera nivåer, strategisk till taktiska, och skall därför användas där det ger störst nytta.

Offensive Action

Flyget skall för att utnyttjas bäst användas offensivt och skapa den grad av luftkontroll som är nödvändigt för det.

Concentration of Force

För flygets del betyder det att tillräckliga insatser skall koncentreras på den för stunden viktigaste insatsen.

Economy of effort

Det är omöjligt att vara överallt samtidigt. Därför skall ”rätt” flygstridskrafter sättas in på ”rätt” tid och plats.

Flexibility

Flygets flexibilitet är en av dess största styrkor. För att kunna vara flexibelt i alla lägen är det viktigt att ha förmåga till rörlighet och uthållighet.

Del två behandlar flygvapnets sju kärnförmågor (core capabilities) och utgör dokumentets tyngdpunkt. Vilka de brittiska flygstridskrafternas kärnförmågor är och vad de omfattar beskrivs nedan.

Informationsutnyttjande (Information exploration)

För att på ett framgångsrikt sätt leda styrkorna behöver en befälhavare skapa sig kännedom om fienden och det geografiska område han befinner sig i. På svenska används oftast ordet spaning för att beskriva informationsinhämtning men engelskans nyansrikedom gör sig påmind även på det här området och spaning kan översättas till både Surveillance och Reconnaissance. Surveillance är visuell eller elektronisk spaning mot ytan, lufrummet eller personer. Reconnaissance omfattar informationsinsamling om fiendens styrkor, väderförhållanden och geografiska uppgifter över ett bestämt område. Andra centrala begrepp är targeting dvs hur man väljer sitt mål. Där kan flygets sensorer spela en viktig roll även för andra förband. Under samma rubrik faller även uppgifter som combat assessment och battle damage awareness. Självklart är det viktigt att den information som inhämtas kan delas av alla förband som ingår i operationen. Detta gäller inte minst under internationella insatser.

Lufttrumskontroll (Control of the air)

Historien har visat att ett visst mått av lufttrumskontroll är nödvändigt för flygoperationer men också för alla typer av land och sjöoperationer. Därför skall det vara varje befälhavares första prioritet att se till att de egna styrkorna kan operera fritt från fientlig inblandning. Han skall också se till att egna styrkor är säkra från att bli attackerade av fientligt flyg. Britterna kategoriserar de olika graderna av luftkontroll, i stigande ordning som; förmånlig lufttrumssituation, lufttrumsöverlägsenhet och totalt luftherravälde.

Strategisk effekt (Strategic effect)

Flyget, främst bombflyget, har genom historien använts för att uppnå strategiska effekter. Det har visat sig vara effektivt eftersom flyget har förmåga att nå och störa eller förstöra mål långt

inne på fiendens territorium som inget annat vapenslag kan sägas ha. Strategiska bombningar har förekommit i krig från andra världskriget och fram till 90 talets krig på Balkan.

Flygoperationer för strategisk effekt syftar till att bryta ner motståndarens förmåga eller vilja att fortsätta kriget. Historiskt har flygets operationer med strategiska effekter som syfte varit knutet till bombflyg men idag anses alla typer av flygstridskrafter kunna åstadkomma strategiska effekter. Flygoperation som har ett strategiskt syfte kan göras skilt från övriga, i området pågående operationer.

Planerande av en strategisk attack omfattar val av målkataloger. Det måste göras utifrån en analys av allt det som bygger upp den militära kapaciteten och sedan identifiera de viktiga punkterna (COG). Sådana punkter kan vara regeringen, militära styrkor, infrastruktur och produktionsanläggningar. Syftet är inte att förstöra fiendens hela samhälle utan snarare att slå mot dessa svaga punkter och på så sätt förhindra fortsatt motstånd. Även om medlen för att nå strategisk effekt är militära kan politiska och humanitära begränsningar påverka operationerna. Till exempel angreps inte mål nära platser av religiös betydelse under Gulf kriget.

Under senare tid har Precision Guided Munition (PGM) kommit att spela en viktig roll i strategiska flygoperationer. PGM har stor träffsannolikhet vilket medför att färre bomber blir nödvändiga för att slå ut ett mål. Samtidigt så minskar risken för "collateral damage". Resultatet blir alltså ökad effektivitet och trovärdighet för operationen.

Joint Force Employment

Flygstridskrafterna har en stor användning, både direkt och indirekt för att möjliggöra "joint" operationer. Indirekta luftoperationer kan forma slagfältet medan direkta flygoperationer kan understödja mark- och sjöstridskrafterna. De typer av företag som är mest aktuella är, spaningsföretag, luftförsvar, ytmålsbekämpning, flygtransporter och combat support air operations.

Combat Support Air operations

Flygstridskrafterna kan användas för att förstärka andra militära förmågor genom många olika typer av operationer. De kategorier som främst nämns i AP 3000 är; flygtransporter, lufttankning, spaning, combat search and rescue, flygräddning, elektronisk krigföring och suppression of enemy air defences (SEAD).

Force protection

Force protection är skyddet av plattformar i luften men framför allt de åtgärder som tas för att skydda flygbaser och andra markbaserade element. Flygbasernas uppgifter delas in i tre kategorier: Operations support, logistik och administration. Skador eller utslagningen på en av dessa innebär att basens kapacitet sjunker eller upphör vilket i sin tur påverkar hela operationen. De mest sårbara punkterna är personal, flygplan, banor, bränsledepåer, vapenupplag, flygledningssentraler, sensorer och kommunikation.

Attacker mot flygfält från luften har genom historien varit de mest förödande men moderna luftvärnssystem och passivt försvar såsom hårdgjorda flygplansskydd har minskat möjligheterna att lyckas med dessa. Istället ser man en ökning i markhotet. Små vältränade enheter utrustade med effektiva vapen kan allvarligt skada flygbaserna. Flygbaserna är i allra högsta grad beroende av olika typer av informationssystem och därför sårbara för elektronisk krigföring.

Sustainability

Sustainability är den förmåga som försäkrar eller förnekar flygstridskrafterna dess förmåga att operera. Det påverkar tempo, utsträckning och intensitet. Förmågan byggs inte upp av en enskild komponent utan av personal, utrustning, logistik och organisation sammantaget.

Del tre är en beskrivning av den evolutionära utvecklingen hos doktrinen och vilken roll den spelar. Den behandlar vidare den historiska utvecklingen med övergången från konventionella vapen till kärnvapen samt tillbakagången till konventionella vapen efter det Kalla krigets slut.

2.4 NATO:s doktriner

NATO är en mellanstatlig organisation (i motsats till överstatlig) och därför kan de enskilda staterna i princip delta på sina egna villkor. Detta innebär att de inte behöver underordna sig NATO:s doktriner om de inte överensstämmer med den nationella identiteten. Som exempel kan nämnas att britternas doktriner överensstämmer i princip helt med NATO:s utom på några få punkter. Detta är dock något som varierar från land till land.

På operativ nivå finns Allied Joint Operations Doctrine AJP-01(A) vilken närmast motsvarar den brittiska JWP 0-01. Huvudsyftet med AJP-01(A) är att stå för en övergripande doktrin för planering, verkställning och stöd av Allied Joint operationer. Den är främst avsedd att användas för NATO operationer men kan även nyttjas för operationer som genomförs av en koalition av NATO och icke-NATO medlemmar som ingår i en Combined Joint Task Force eller för operationer som leds av EU. Det för den här rapporten mest intressanta avsnittet är kapitel sju, Air Operations, och nedan följer en kortfattad sammanfattning av innehållet i det kapitlet.

Flygstridskrafterns deltagande i Joint operations syftar till att ta och behålla kontrollen av luftrummet, stödja mark- och ytstridskrafter eller operera självständigt mot gemensamma mål. I mycket speciella fall kan flyget agera fristående från andra styrkor. Flygets särställning kommer av dess förmåga att utnyttja en tredje dimension, höjd. Det medför att flyget är överlägset vad gäller snabbhet och räckvidd. I händelse av en konflikt kan det därför mycket snabbt vara på plats och förstärka andra styrkor i hela världen. Flyget är flexibelt och rörligt vilket gör att det kan lägga till överraskningsmoment som kan vara svåra att åstadkomma med andra medel. Ytterligare en fördel med räckvidden hos flygstridskrafterna är att de kan operera från baser långt ifrån målområdet. Det medför att man kan komma undan de politiska påfrestningar det kan innebära att placera trupper på en främmande nations mark. Flyget kan medverka i operationer på olika sätt:

Counter Air Operations

Syftet med counter air operations är att ta och behålla kontrollen av luftrummet i ett definierat geografiskt område. Vilken grad av kontroll som efterfrågas kan variera från totalt luftherravälde, till endast ett lokalt luftövertag. Beroende på medlen delas Counter Air Operations in i Offensive Counter Air (OCA) och Defensive Counter Air (DCA) vilka i sin tur kan komma att kräva Suppression of Enemy Air Defence (SEAD). OCA omfattar jaktvep, eskort och attacker mot flygbaser inklusive flygplan på marken. DCA består av det aktiva luftförsvaret såsom jakt samt olika typer av luftvärn och passiva försvarsåtgärder.

Strategic Attack

Attacker mot strategiska mål skapar strategiska effekter. Eftersom den strategiska nivån är nära knuten till den politiska påverkas planeringen av politiska förutsättningar och

begränsningar. Strategiska attacker skall vara riktade mot fiendens COG, till exempel ledning, produktionsanläggningar med militär anknytning samt betydelsefull infrastruktur. Attackerna sker på ett sådant sätt att de bryter ner motståndarens militära och civila kapaciteter till den grad att han är oförmögen att fortsätta den väpnade konflikten.

Anti-Surface Air Operations

Flygoperationer för att förhindra att fienden får tillgång till de styrkor han behöver för att ockupera områden på land eller till sjöss. Det kan ske genom att motståndarstyrkorna försenas eller förstörs. Den här typen av operationer är avgörande för hur de andra styrkorna kan operera i det aktuella området och deras ”freedom of action”. Close Air Support kan nämnas som ett exempel på den här typen av operationer.

Maritime Air Operations

Operationer som utförs av det marina flyget i samarbete med flottan främst för att upptäcka, övervaka och förhindra fientlig aktivitet som hotar flottan. Flygets räckvidd ger ett djup i försvaret som gör det möjligt för de egna styrkorna att ta och behålla initiativet. Operationerna kan vara riktade både mot fientliga ytstridskrafter och ubåtsaktiviteter.

Supporting Air Operations

Ett flertal typer av operationer kategoriseras som Supporting Air Operations. Syftet med dessa är att stödja flygets och andra styrkors operationer med till exempel spaningsuppgifter, ledning av förband, transporter, flygräddning och lufttankning. Till Supporting Air Operations räknas: Air Surveillance and Reconnaissance, Electronic Warfare, Airlift, Air-to-Air Refuelling, Special Air operations, Airborne Command and Control, Search and Rescue/ Combat Search and Rescue och Suppression of Enemy Air Defences.

Flyget skall eftersträva enhetlig ledning (unity of command) som bäst skapas på högsta nivå. JFC utser en Joint Force Allied Air Commander (JFAAC) som ska integrera flyget i den övergripande kampanjen. JFAAC ska planera och verkställa flygets operationer med hänsyn tagen till JFC:s målsättningar (objectives). JFAAC ansvarar också för underrättelseinhämtning och utvärdering av operationens resultat. JFAAC:s planen för flygoperationen skall beskriva hur flyget skall bidra till målsättningarna, sammanställa nuvarande och framtida hot mot de egna styrkorna och indikera vilka bidrag (contributions) som krävs för att uppnå JFC:s målsättningar. Det är sedan upp till JFC att avgöra det totala behovet av flyginsatser som är nödvändiga. JFAAC måste även överväga målsättningar, politiska begränsningar, konfliktens intensitet, operativ kapacitet och begränsningar för alla ingående system, terräng, väder, logistik och eventuella nationella reservationer. En process finns för planering, koordinering, fördelning och uppdragsutformning för flygoperationer. Den ska fungera i samspel med JFC:s planer. Cykeln matchar tillgängliga system med mål för att nå uppsatta mål. I slutfasen tas en Air Tasking Order fram för operationen.

2.5 Ryska militärdoktrinen¹²

Rysslands övergripande strategi är att undvika internationell isolering under iakttagande av sina vitala intressen. Militärdoktrinen uppfattas av forskare vid FOI som politiska signaler snarare än bindande direktiv inom dessa områden. Den godkändes slutgiltigt 2000-04-21 av det ryska säkerhetsrådet. Den bygger på ett förslag från oktober 1999. I omarbetningen beaktade man mer än 3 500 olika synpunkter och förslag.

¹² Detta avsnittet bygger på texter skrivna av Wilhelm Unge, Per-Olov Nilsson och Jan Leijonhielm (projektledare FOI:s projekt Rysk Operativ Förmåga (ROF)).

Generalöversten och förste vice generalstabschefen Valerij Manilov¹³ är den som haft ansvaret för att sammanställa den ryska militärdoktrinen och dess tillkomst kan ses som en kompromiss. Manilov hade som uppgift att få ihop ett dokument på c:a 20 sidor från ett material som bestod av ett antal tusen sidor från många olika källor.

Doktrinen är stadfäst i ett presidentdekret, vilket innebär att den ”är bindande för alla verkställande maktorgan och ledningsorgan, för alla företag, institutioner och organisationer oberoende av ägandeform.”¹⁴

Doktrinen består av tre delar:

- I. Militärpolitiska grunder
- II. Militärstrategiska grunder
- III. Militärekonomiska grunder

Det mest intressanta avsnittet för denna studie är ”Grundläggande allmänna drag i ett modernt krig” under Militärstrategiska grunder. Jämfört med 1999 års förslag har man bland annat lagt till ”genomförande av massiva flygoperationer”. Redan tidigare specificerade man anfall över hela territoriet mot mål vilka förutom trupp och underhåll även inkluderar näringslivet och kommunikationer samt att uppnå effekten ”katastrofala följder av anfall mot (förstörelse av) kraftföretag (framför allt atomkraftverk), kemiska och andra produktionsanläggningar av högriskkaraktär, infrastruktur, kommunikationer, anläggningar av vital betydelse för befolkningens levnadsvillkor”¹⁵.

Detta innebär att i genomförandet av militära operationer kommer avståndskrigföring med eldkraft utanför motståndarens vedergällningsräckvidd att utnyttjas i stor omfattning. Hela landets djup med dess infrastruktur och industri kommer att ingå i stridsfältet, vilket kommer att öka civilförsvarets roll. Förmåga till avståndskrigföringen genom en utveckling av räckvidder, precision och smartare vapen, rymd- och luftsfärens växande betydelse för underrättelsetjänsten samt automatisering av spanings- besluts- och ledningsprocesser.

¹³ Per Olov Nilsson *Ryska Federationens Militära Doktrin*, KKrVAHT, 3. Häftet 2000, *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv, en förnyad bedömning 2000.*, s 43.

¹⁴ Citat från generalöversten Valerij Manilov. Från Per Olov Nilsson, s 44.

¹⁵ Per Olov Nilsson, s 58.

Kapitel 3

Operation Allied Force

3.1 Inledning

I detta kapitel ger vi en översiktlig beskrivning av operation Allied Force. Vi beskriver kortfattat några händelser under året innan NATO:s angrepp. Vi har valt händelser som allmänt brukar anges som bakgrund till konflikten.

Kapitlet innehåller även en beskrivning av NATO:s militära planläggning inför operationen. Mesta delen ägnas dock åt en beskrivning av genomförandet av operationen: intensitet, målval, enskilda händelser och sammanhängande trender som resultat av förändrade betingelser. Beskrivningen avslutas med två restriktioner som påverkade NATO:s operation kanske mer än något annat: undvikandet av förluster och vädret.

3.2 Bakgrund till flygoperationen

Balkan har en historia med oroligheter som kan spåras sekel tillbaka.¹ Vi avser inte att redogöra för detta här, utan endast det som ledde upp till att NATO för första gången i sin 50-åriga historia använde militärt våld.

Jugoslavien under President Tito var en kommunistisk federation som stod utanför järnridån. Efter Titos död i maj 1980 började en process som senare ledde till en serie krig under 1990-talet där den ena republiken efter den andra frigjorde sig från den jugoslaviska federationen.

Kosovo var sedan 1974 en autonom provins i republiken Serbien. Efter en intensiv kampanj av Milosevic 1987 under presidentvalet i Serbien² miste Kosovo dock sitt självstyre 1989 och serbisk förföljelse av Kosovoalbaner blev efterhand allt mer intensiv. En motståndsrörelse (UCK³) som eftersträvade självständighet för Kosovo hade bildats 1993 och från mitten av 1990-talet förekom strider mellan denna och den jugoslaviska armén (VJ⁴) och den jugoslaviska specialpolisen (MUP⁵).

I februari 1998 hade konflikten eskalerat och civila Kosovoalbaner tvingades bort från sina bostäder och byar av serbisk specialpolis. Det förekom också massakrer. Den 23 september antogs resolution 1199 i FN där man varnar för en förestående humanitär katastrof och samtidigt begär ett omedelbart stopp på våldet i området.

Den 5-13 oktober 1998 var President Clintons sändebud Holbrooke i Belgrad för att förmå Milosevic att följa FN-resolutionen. I samband med detta utfärdade NATO en så kallad aktiveringsorder (ACTORD) för en flygoperation mot serbiska militära mål. I Serbien uppfattade man att krigsriskerna var överhängande och bland annat infördes en "law of information", i praktiken censur.

Resultatet av Holbrookes resa blev att man inför vintern enades om ett eldupphör och OSCE⁶ inledde en övervakningsmission i form av oberoende observatörer i Kosovo. I januari 1999

¹ Serber hänvisar exempelvis till slaget vid Trastfältet 1389 då de besegrades av Ottomaner.

² Slobodan Milosevic valdes till president i Serbien den 8 maj 1989.

³ Ushtria Clirimtare e Kosoves, på engelska the Kosovo Liberation Army (KLA)

⁴ Vojska Jugoslavskaya

⁵ Ministerstvo Unprasnij Poslava

⁶ Organization for Security and Cooperation in Europe

hade dock våldet förvärrat situationen i Kosovo. OSCE-observatörerna fann att de utan att kunna ingripa utan endast observera händelserna i Kosovo. Massakern av 45 civila i Racik den 15 januari 1999 blev en vändpunkt. Den 30 januari godkände NATO att dess generalsekreterare Solana fick sätta in flygstridskrafter om serberna inte förhandlade.

Mötet i Rambouillet under februari ledde ingen vart, inte heller de förhandlingar som startade den 15 mars i Paris. Att förhandlingarna inte ledde fram till något berodde enligt många på att den jugoslaviska delegationen vägrade acceptera en fredlig lösning och enligt andra att fredsförslaget redan på förhand var känt som varandes oacceptabelt för Jugoslavien.

USA:s utrikesminister Albright utfärdade så ett ultimatum till båda sidor att underteckna Rambouillet-avtalet. UCK skrev under, men Belgrad-delegationen uppfattade det som en kränkning av folkrätten och vägrade att tillåta utländsk trupp på sitt territorium. Den 21 mars skickade Clinton Holbrooke till Belgrad där denne varnade Milosevic att NATO skulle komma att bomba Jugoslavien, och inte bara mål i Kosovo, såvida Serbien inte skrev under avtalet. Den 23 mars lät Solana meddela i ett pressuttalande⁷ att han anvisat SACEUR⁸, general Clark, att påbörja flygoperationerna mot Jugoslavien.

3.3 NATO:s militära planläggning

När Allied Force inleddes hade man⁹ tagit fram inte mindre än 40 olika förslag på operationer. Den första planeringen hade börjat redan i juni 1998. General Jumper stod bakom operation Nimble Lion som innebar att c:a 250 mål i Jugoslavien skulle slås ut snabbt. Det var en helt och hållet amerikansk planering som utfördes vid 32. Air Operations Group i Ramstein, Tyskland, efter direktiv från general Clark i hans egenskap av Commander in Chief, U.S. European Command (USEUCOM), dvs inte som SACEUR, NATO:s högste befälhavare.

En annan plan "OPLAN 10601" utvecklades senare vid NATO och denna godkändes av North Atlantic Council (NAC). Denna omfattade ett antal på varandra följande faser och innebar att man skulle öka bekämpningen efterhand genom att inkludera fler och fler mål. Det var denna plan som utvecklades till operation Allied Force. Konceptet för attacken godkändes den 21 augusti 1998. De för vår studie intressanta faserna i operationen var:

1. En begränsad attack mot enbart militärt betydelsefulla mål, främst inom luftförsvar och ledningscentraler.
2. Attacker mot militära förband och militär infrastruktur i Kosovo samt olika typer av stödfunktioner för den jugoslaviska operationen i Kosovo. Det inkluderade bland annat högkvarter, telekommunikationer och förråd för materiel, ammunition och bränsle.
3. Flygattacker mot många olika typer av strategiska mål i hela Jugoslavien

Exempel på andra liknande operationsplaner som togs fram var operationerna Flexible Anvil och Sky Anvil. Flexible Anvil var en 2-3 dagars operation med enbart amerikanska

⁷ NATO Press release 40/1999 - 23 March 1999

⁸ Supreme Allied Commander Europe.

⁹ Under tiden sommaren 1998 till våren 1999 bytte NATO ledningsstruktur en gång och USA två gånger. Det blir alltför omfattande att här gå igenom vad förändringarna innebar. Några av nyckelpersonerna var Amiral Ellis Commander in Chief, Allied Forces, Southern Europe (CINCSOUTH) dvs NATO:s regionala militära chef och direkt underställd general Clark, general Jumper, Commanding General, U.S. Air Forces, Europe dvs Högsta befälet för USA:s flygstridskrafter i Europa samt general Short (COMAIRSOUTH) dvs NATO:s chef för flygstridskrafterna i södra regionen tillika chef för amerikanska 16th Air Force. De parallella ledningsstrukturer som fanns (NATO resp. USA) innebar att det utarbetades planer inom båda organisationerna.

kryssningsrobotar, och Sky Anvil, som leddes av general Short, innebar en fortsättning på Flexible Anvil i form av flygattacker från NATO eller en *coalition of the willing*.

Amiral Ellis och generalerna Jumper och Short argumenterade för en operation som byggde på *effect-based targeting* inom ramen för Operation Allied Talon. Denna operationsplan innehöll specificerade konkreta militära mål.

Från politiskt håll fanns uppfattningen att de politiska målen med operationen skulle uppnås på kort tid, under en vecka. Albright sa i en TV-intervju "I don't see this as a long-term operation". Pentagons talesman Kenneth Bacon sa den 23 mars "We have plans for a swift and severe air campaign. ... This will be painful to the Serbs. We hope, relatively quickly, that the Serbs will realize they've made a mistake".

Något som förtjänar att nämnas i detta sammanhang är Operation Desert Fox. USA och britterna genomförde en 4-dagars flygoperation¹⁰ mot Irak i december 1998 som respons på Saddam Husseins vägran att samarbeta med FN:s vapeninspektörer. Operationen visade sig vara symbolisk och ledde inte till några resultat. Det är inte omöjligt att Milosevic trodde att en flygattack mot Jugoslavien skulle kunna bli något liknande, och att han skulle kunna utstå en sådan för att sedan kunna fortsätta med sin politik i Kosovo. Så man kan anta att båda sidor såg framför sig en kort militär operation. Båda skulle få fel.¹¹

3.4 Krigsförloppet

Strax efter kl 20.00 den 24 mars 1999 angrep NATO:s militära styrkor Jugoslavien. Attacken inleddes av en våg med kryssningsrobotar och följdes upp av bland annat B-2 bombflygplan från 509:e Bomb Wing som flög 30 timmar non-stop tur och retur från Whiteman Air Force Base i Missouri.¹²

NATO:s militära resurser under krigets första dag inkluderade 112 amerikanska och 102 allierade stridsflygplan samt örlogsfartyg inklusive en brittisk ubåt i Adriatiska havet som hade kapacitet att avlossa kryssningsmissiler. Totalt användes 55 amerikanska kryssningsrobotar den första natten. De första målen som slogs ut låg i närheten av Pristina, Kosovos huvudstad, där NATO bland annat mörklade staden genom att slå mot (det lokala) elsystemet.

NATO:s Master Target File omfattade inledningsvis 169 fasta mål, varav 40 var godkända för attack. Till detta kom 51 godkända mål inom det jugoslaviska luftförsvaret.¹³ Det finns åtminstone två anledningar till att NATO anföll luftförsvaret. Dels ville man skapa sig luftherravälde dels för att skapa säkerhet i operationen (inga överraskningar från fiendesidan och man kan använda så kallade dual use/multirole flygplan i attackroll istället för jaktroll), dels ville man skydda de egna styrkorna.¹⁴

¹⁰ Operationen omfattade 650 företag och över 300 kryssningsrobotar mot 100 mål.

¹¹ Efter Gulfkrigets Operation Desert Storm hade det skett ett utarmande (med undantaget Operation Deliberate Force över Bosnien 1995) av hur man använde flygstridskrafter. Det bestod i att endast skicka iväg ett antal kryssningsrobotar för att visa att man ogillade något (med början i juni 1993 mot Irak). Somliga har kallat detta "cruise missile diplomacy" och det har inte stöd i någon flygdoktrin.

¹² B-2 ingår som en komponent i Global Strike "doktrinen".

¹³ Lambeth, s 13

¹⁴ Luftherravälde innebär att man har frihet att genomföra sina flygoperationer utan någon egentlig motverkan från fienden. Man har i princip total frihet att efter eget gottbefinnande välja tid och plats för sina flygupdrag. Att ha luftherravälde innebär inte noll förlustrisk. NATO fick under hela 78-dagarsperioden använda resurser för att bomba flygfält, attackera radarstationer och ledningscentraler, hålla nere jugoslaviskt luftvärn samt flyga

Totalt flögs 120 attackuppdrag den första natten mot 40 olika mål, varav fem var mot flygbaser och fem mot arméförläggningar. Andra typer av mål som anfölls var militära ledningscentraler, vapenfabriker och radaranläggningar. Andra och tredje natten flögs liknande uppdrag och i ungefär motsvarande omfattning utan att ge förväntade politiska resultat i form av att Milosevic gav med sig.

Den 27 mars påbörjade NATO operationens andra fas. Den omfattade fler militära mål, huvudsakligen söder om den 44:e breddgraden. Det fanns dock inget förbud att slå mot mål norr om den 44:e breddgraden. Målet var att isolera de serbiska styrkorna i Kosovo, genom att slå mot kommunikationslinjer såsom broar samt förråd och underhåll.

Efter en vecka hade listan över godkända mål ökat med 20 %. De första nio dagarna hade dock NATO stora problem med sikten på grund av dåliga väderförhållanden. Detta påverkade främst möjligheten att använda laserstyrda vapen.

Den tredje fasen i Allied Force beordrades aldrig officiellt, men mål som ingick i den fasen lades till listan av godkända mål dag nio. Då slog NATO mot flera olika mål inom infrastrukturen i Jugoslavien. Men man anföll fortfarande inte mål i centrala Belgrad. Först den 3 april (dvs tio dagar in i kriget) gjorde man det.¹⁵ Den 6 april slogs den centrala telekommunikationsbyggnaden i Pristina ut.¹⁶

Den 7 april beskrev Clark att operationen hade två fronter:¹⁷

The operation has two fronts [...]. First, NATO forces are conducting strategic strikes against Yugoslav army and special police force headquarters and infrastructure in and around Belgrade. At the same time, they are increasing tactical strikes against Serb ground forces in Kosovo.

Den 12 april (operationens 20:e dag) attackerades oljeraffinaderiet vid Pancevo. Pentagon meddelade i samband med detta att alla Jugoslaviens oljeraffinaderier var utslagna. Samtidigt sa NATO att det fanns vissa lager av bränsle kvar.

NATO firade sitt 50-års jubileum den 23-25 april i Washington, D.C.. Ledarna i NATO:s medlemsländer slog här fast de politiska målen med operationen och man deklarerade att man inte skulle tillåta sig att misslyckas. Det innebar att man visade upp en gemensam front och att NATO:s militära styrkor i praktiken fick klartecken för en omfattande strategisk bombning, dock fortfarande utan att operationens tredje fas formellt godkändes.

Målet blev att slå mot den serbiska politiska och militära makteliten för att försvaga Milosevics maktbas. Det finns rykten om en "Operation Matrix" som skulle ha varit en kombinerad psykologisk och ekonomisk operation riktad mot Milosevics "gamla goda vänner" (så kallade cronies). Detta har dock aldrig bekräftats och general Clark har förnekat all kännedom om en sådan operation.

huvudsakligen över 15 000 fot för att reducera förlustriskerna. Totalt förlorade NATO två flygplan med hade inga egna förluster bland piloter eller annan personal i strid.

¹⁵ På operationens sjätte dag hade general Clark försökt få tillstånd att bomba försvars- och inrikesministeriet i Belgrad men nekats detta.

¹⁶ Den direkta insatsen bestod av att en F-15E släppte två laserstyrda GBU-20.

¹⁷ Presskonferens vid SHAPE. Källa: http://www.defenselink.mil/news/Apr1999/n04071999_9904074.html

NATO angrep det nationella elsystemet första gången den 23 april strax innan kl 4 på morgonen. Då slog man mot två transformatorstationer nära Belgrad. Under kriget anföll NATO med explosiva bomber vid totalt tio tillfällen mot främst transformatorstationer. Det omfattade 16 olika mål och dessutom högspänningsledningar över floden Sava nära Obrenovac. Natten mellan den 31 maj och 1 juni (dvs efter mer än två månader) genomförde NATO den största samordnade attacken mot elsystemet.

Den 2 maj använde NATO den nya generationen ”grafitbomber” mot elsystemet. Man anföll fem transformatoranläggningar/ställverk (Obrenovac, Nis, Bajina Basta, Drmno och Novi Sad). Resultatet av attacken var att cirka 2/3 av ”400 kV systemet”¹⁸ blev otillgängligt. Effekten satt i under cirka 15 timmar. NATO deklarerade att syftet med attacken var att stänga den delen av elsystemet som försörjde den serbiska armén i Kosovo med el, för att på så sätt påverka militärt samband och serbiskt luftförsvar. NATO:s talesman Jamie Shea deklarerade dessutom att man ville visa serberna att ”NATO has its finger on the light switch, [...] We can turn the power off [...] whenever we want to”.

Bild 3.1. Transformatorstation i Drmno, 8 maj, 1999 efter att ha angripits med grafitbomber.¹⁹

Därefter upprepade NATO sina attacker med grafitbomber tre gånger med vardera cirka en vecka emellan varje. Antalet mål var vid varje attack fyra eller fem stycken.

¹⁸ Transformatorer, distributionsledningar och kraftnät samt oljekraftverk

¹⁹ Bilden är från CD:n *In the Days of Aggression* som producerats av Electric Power Industry of Serbia

Bild 3.2 Grafitbombens substridsdel innehåller 147 nystan med fiber om vardera 150 meter som sprids över elledningar för att kortsluta systemet. Varje bomb innehåller 202 substridsdelar, dvs totalt 4 454 km strömledande "tråd" som är 6-7 mikrometer i diameter. Källor: Bilden är från CD:n Reconstruction of Electric Power System of Serbia After NATO Air Strikes och uppgifterna från CD:n In the Days of Aggression. Båda har producerats av Electric Power Industry of Serbia.

Totalt uppstod 23 "black-outs" som följd effekter av attacker mot elsystemet. Dessa strömbrott uppkom bland annat då fibrer som hamnat på marken i närheten av anläggningar blåste upp på ledningar/motsv²⁰ samt att systemet i sig självt blivit så ostabilt att det var för svårt att kontrollera.

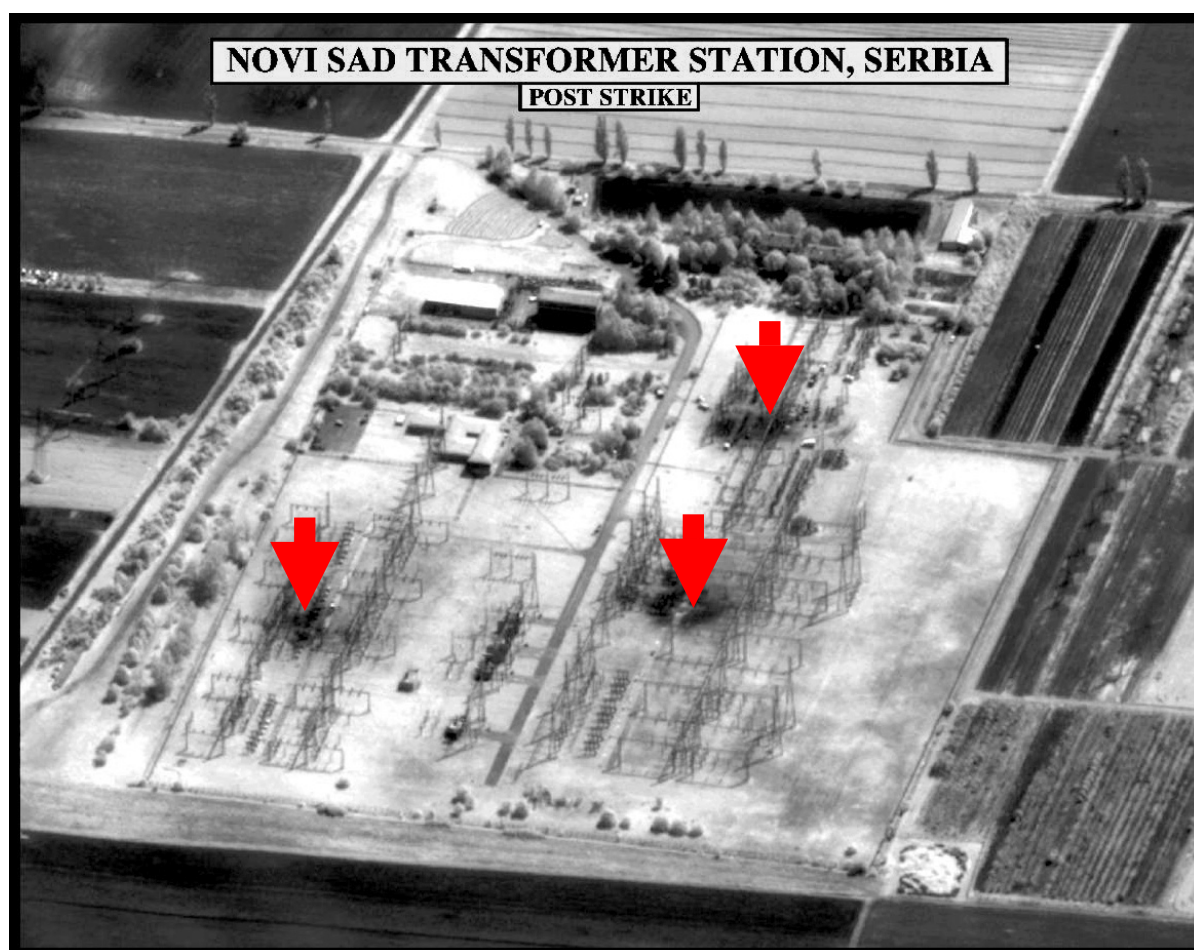

Bild 3.3. Flygspaningsfoto på resultat av NATO:s attack med explosiva bomber mot en transformatorstation vid Novi Sad i månadsskiftet maj – juni, 1999. Källa NATO

²⁰ Detta hände vid 10 tillfällen under perioden 4 – 10 maj.

Totalt slog NATO ut 37 transformatoranläggningar. Det motsvarade 4524 MVA av en total kapacitet på 5750 MVA, dvs nästan 80 % av kapaciteten. Först den 4 december 1999 (efter 177 dagar) hade man fullständigt lagat distributionssystemet. Dock ska man ha i minnet att underhållet av systemet varit eftersatt i 10 år så systemet är fortfarande inte produktionssäkert.

Under krigets tredje vecka, dvs innan the Washington Summit, hade general Clark begärt stora förstärkningar. Dessa hade beviljats och efterhand sändes dessa till området. Antalet offensiva flygplan vid krigsslutet i juni var 323 amerikanska och 212 allierade, dvs nästan en tredubbling av antalet flygplan NATO påbörjade operationen med. Delar av dessa förstärkningar sändes till flygbaser i Ungern och Turkiet, vilket innebar att NATO kunde flyga an från alla geografiska riktningar. Tidigare hade man främst flugit an från väst och sydväst (Italien och Adriatiska havet).

Nu utökade NATO även sin Master Target File, vilken till slut kom att omfatta 976 mål i början av juni. Det är en ökning med 478 % från dag ett och inkluderade även nya typer av mål. Den 21 april bombade NATO det nationella radio- och TV-huset med kryssningsrobotar och dödade sexton journalister och tekniker. Tre stationer som kontrollerades av Milosevics fru, Mira Markovic, fick tillfälligt avbryta sina sändningar. Sändningarna började igen efter elva timmar, vilket ledde till en förnyad attack. NATO hävdade att målet var en del av den serbiska propagandaapparaten.

NATO angrep efterhand även olika ekonomiska mål, såsom fabriker, broar och järnvägar över hela Jugoslavien, samtidigt som man fortsatte att på "Kosovo-fronten" försöka slå mot militära förband i fält. Jugoslavien drabbades ekonomiskt som en följd av kriget och attackerna. Industriproduktionen i maj 1999 sjönk med nästan 60 % jämfört med maj året innan. 200 000 till 250 000 personer förlorade sina jobb vilket ökade arbetslösheten till över 30 %. Olika källor anger att BNP minskade mellan 20-40 % under 1999 jämfört med året innan.²¹

En grupp oberoende ekonomer har uppskattat skadorna på infrastrukturen (transport, kraftverk mm) till 805 miljoner USD, ekonomisk infrastruktur (industri mm) till 2884 miljoner USD och övriga civila objekt till 374 miljoner USD, vilket summerar till 4063 miljoner amerikanska dollar.

I mitten av maj ansåg General Jumper att NATO uppnått luftherravälde, även om det fortfarande fanns hot. NATO kunde "go anywhere we want in the country, any time".²²

I slutet av maj hade vädret förbättrats så mycket att det inte innebar något hinder för flygoperationen. Nu kunde man regelbundet generera upp till 250 flygplansföretag. Som mest flögs 319 attackföretag på ett dygn (den 31 maj).²³

Olika typer av politisk/diplomatiska påtryckningar hade hela tiden kompletterat de militära attackerna. Så instämdes Milosevic och fyra andra jugoslaviska ledare den 27 maj inför FN:s krigsförbrytartribunal för brott mot mänskligheten.²⁴

²¹ Uppgifterna är hämtade från Leif Hedberg, *Väpnat angrepp mot ekonomin – krigets samhällsekonomiska kostnader*, FOA-R—00-01739-170—SE, december 2000

²² Lambeth, s 50.

²³ Överste Bertil Wennerholm och överste l. gr Stig Schyldt, *1990-talets omvälvningar för luftstridskrafterna – erfarenheter inför framtiden*. Årsberättelse i Kungl. Krigsvetenskapsakademiens avd III den 23 maj 2000.

²⁴ Åtalet finns att läsa på http://www.state.gov/www/regions/eur/990527_kosovo_indictment.html

Den 2 juni överlämnade finländske presidenten Ahtisaari (som den 17 maj utsetts till EU:s Kosovo-sändebud) och den ryske förre premiärministern Tjernomyrdin (utsedd av president Putin den 14 april som fredssändebud) NATO:s ultimatum. Efter några sista försök till förhållning påbörjades det jugoslaviska trupptillbakadragandet från Kosovo den 10 juni, vilket ledde till att NATO:s generalsekreterare Solana beordrar att flygoperationerna ska avbrytas. Den 20 juni hade alla jugoslaviska trupper lämnat Kosovo och då avslutade NATO officiellt sin bombkampanj mot Jugoslavien.

Totalt genomförde NATO drygt 38 000 flygplansstarter under de 78 dygn operationen varade (USA stod för drygt 30 000 av dessa), varav cirka 10 000 var attackföretag.²⁵ Attackföretagen krävde stöd exempelvis i form av jakt och telekrigsresurser, varför det totala antalet stridsföretag var över 23 000. NATO levererade över 28 000 vapen mot olika mål; USA stod för över 23 000 av dessa.²⁶ Av USA:s använda vapen var knappt 7 000 (knappt 30%) precisionsstyrda.

Fördelningen i procent mellan precisionsvapen och övriga vapen vad gäller förbrukning kom till stor del att bero av möjligheterna att slå mot militära förband i fält. Av de totalt 28 000 vapnen var en tredjedel ”vanliga frifallande bomber” utan styrning som fälldes av B-52:or och B-1:or under krigets sista två veckor.²⁷ Om kriget slutat tidigare skulle alltså den procentuella fördelningen ha varit förändrad. Statistiken kan därför bli lite missvisande. Vidare finns det ingen officiell uppdelning av de totala siffrorna mellan bekämpade mål i Kosovo, respektive de andra delarna av Jugoslavien. Vi redovisar därför ingen ytterligare statistik här.

De viktigaste militära frågorna under operationen var;

- Den stegvisa ökningen av bombningarna
- Frågan om att sätta in marktrupp i en offensiv
- Beslutet att slå mot ekonomisk infrastruktur i tätbefolkade områden

Dessa frågor låg helt i händerna på politikerna. Politikerna hade som högsta prioritet att hålla samman alliansen. Det innebar bland annat att operationen genomfördes genom konsensus snarare än befäl. Vidare genomförde USA en egen, strategisk, bombning som inte planlades inom ramen för NATO utan av U. S. European Command (USEUCOM). Här planlades alla insatser som krävde ”särskild säkerhet” såsom insatser av stealthflygplanen B-2 och F-117 samt kryssningsrobotar. Den operativa ledningscentralen (CAOC²⁸) hade således två separata planeringsteam som planlade de dagliga anfallsplanerna. De facto var det två parallella operationer som genomfördes, en av USA i form av en strategisk bombning i Serbien och en av NATO i form av en taktisk operation mot militära mål i Kosovo. Detta ligger helt i linje med general Clarks uttalande den 7 april om att operationen hade två fronter.

²⁵ Drygt 6 000 av dessa lär ha varit mot militära förband i Kosovo. Källa: Stone, s 75

²⁶ Totalt 21 tunga bombflygplan (tio B52:or, fem B-1:or och sex B-2:or) levererade 11 000 av USA:s totalt 23 000 bomber. De sex B-2:orna flög 49 uppdrag och levererade 11 % av alla precisionsvapen mot fasta mål. När det gäller mängden är de stora tunga bombflygplanen fortfarande de mest betydelsefulla.

²⁷ Lambeth, s 64.

²⁸ Combined Air Operations Center i Italien

3.5 Restriktioner för NATO-flyget

Förluster

De kanske viktigaste restriktionerna från politisk nivå var att undvika egna förluster, samt jugoslaviska civila offer. Inledningsvis genomfördes flyguppdragen endast nattetid och från lägst 15 000 fot. Detta för att reducera verkan av jugoslaviskt luftvärn.²⁹ Dåligt väder ledde till att många starter aldrig genomfördes och att flera uppdrag avbröts innan man genomfört attacken. Man ville inte riskera *collateral damage* inklusive civila offer.

Ytterligare restriktioner eller avbrott i genomförandet av operationen skedde i samband med olika typer av misstag. Några av de mer kända är

- Bombningen av ett passagerartåg på en bro över floden Jusna Morava (12 april)
- Bombningen av flyktingkonvojer nära staden Djakovica i Kosovo (den 14 april)
- Bombningen av marknadsplatsen i Nis med splitterbomber (6 maj)
- Bombningen av den kinesiska ambassaden i Belgrad (den 7 maj)

Efter exempelvis attacken mot den kinesiska ambassaden³⁰ stoppades attacker mot mål i Belgrad under nästan två veckor för att förbättra rutinerna så att liknande misstag skulle kunna undvikas. Trots detta skadades bland annat de svenska, spanska och norska ambassadörernas residens i samband med den första attacken mot Belgrad efter uppehållet, dock inte som resultat av direkta träffar.

Vädret

Under en stor del av tiden hade vädret en hindrande effekt på NATO:s operation. Ett lågt molntäcke över Jugoslavien innebar att NATO ställde in många planerade uppdrag, dels för att vissa vapentyper inte lämpar sig att använda under sådana förhållanden,³¹ dels för att identifiering av mål som militära eller militärrelaterade då inte kunde säkerställas. Att flyga under molntäcket skulle bland annat ha inneburit att flygplanen avtecknats mot dessa och därmed blivit enklare mål för mindre avancerade luftvärnssystem. Efter fem veckor hade NATO 20 dagar av 35 ställt in minst hälften av de dagarnas planerade attackuppdragen på grund av dåligt väder.³² Försvarsminister Cohen har sagt "... out of the 78 days of this air campaign, roughly 20 days were actually clear enough to allow the uninhibited execution of that air campaign".³³

²⁹ Planerare vid Pentagon lär ha uppskattat att NATO skulle kunna komma att förlora upp till 10 flygplan i de första vågorna mot Jugoslavien. Restriktionen på 15 000 fot påverkade främst identifieringen av mål, främst att skilja militärer från civila i Kosovo, oftast inte anfällen som sådana. Från mitten av april flög NATO lägre om identifiering eller anfallsprofil krävde det. Detta kunde innebära 5 000 fot om nödvändigt.

³⁰ Det tilltänkta målet var Yugoslav Federal Directorate Supply and Procurement Headquarters, ungefär motsvarande det svenska FMV

³¹ Under endast fyra av de första nio dagarna kunde man använda laserstyrda vapen. Källa: Lambeth, s 27

³² Lambeth, s 37

³³ Källa: <http://www.defenselink.mil/speeches/1999/s19990909-secdef.html>

Kapitel 4

Hur ska man använda flygstridskrafter?

I detta kapitel ska vi först mycket översiktligt gå igenom några teorier om hur man bäst använder flygstridskrafter på strategisk nivå för att sedan utifrån en jämförelse mellan operation Allied Force och doktriner/flygteori analysera om det var en representativ operation.

4.1 Teorier om hur flygstridskrafter bör användas och empiriska tester om det varit framgångsrikt

Stridsflyget är ett modernt vapen. Ser man på utvecklingen som skett från den 17 december 1903, då bröderna Wright genomförde den första kontrollerade flygningen med ett propellerdrivet flygplan, kan man inte annat än förundras över skillnaderna.

Ganska tidigt insåg militären värdet av att kunna uppträda i tre dimensioner på slagfältet. Första världskriget såg en snabb utveckling från enklare spaningsuppdrag via jaktuppdrag och taktisk bombning till strategisk bombning, dvs möjligheten att slå på djupet mot motståndarens städer, befolkning, fabriker och infrastruktur.

Under mellankrigstiden formulerades grunderna för hur man borde använda flygvapnet. Flygvapenföreträdare hävdade att bombflygplanen alltid kommer igenom ett försvar och att de ska användas för att slå mot fiendens hemmafront. Effekten på befolkningen är minst lika mycket psykisk som fysisk och den terror som detta innebär får till följd att motståndaren viker sig. Arméföreträdare såg snarare att flyget skulle slå mot stridskrafter på slagfältet som ett stöd i striden.

Andra världskriget såg storskaliga exempel på terrorbombning med storstäder raserade till grunden, dock utan entydiga bevis på att detta lett till seger i kriget. Efterkrigstiden med kärnvapen uppfattades som att flygstridskrafterna nått dit man förutspådde i mellankrigstiden, dvs ett kärnvapenanslag skulle kunna förstöra en nation och därmed tvinga ner den på knä. I och med att de båda militära supermakterna skaffade sig stora mängder av kärnvapen ändrades den synen och MAD-doktrinen (*Mutual Assured Destruction*) innebar att kärnvapnen förändrades från att ha varit militära vapen till politiska.

Vietnamkriget och senare konflikter illustrerade behovet av ett konventionellt flygvapen och en konventionell doktrin medan teknikutvecklingen möjliggjorde precisionsbombning. Efterhand utvecklades tankar på att man kunde uppnå strategiska resultat med hjälp av precisionsbombning, delvis utifrån de klassiska argumenten.

Idag finns i princip tre olika teorier för användandet av flygstridskrafter. En går ut på att slå mot civila och åstadkomma så mycket elände att motståndarsidans regering ger upp eller att folket reser sig mot den och ersätter den med en regering som går med på ställda krav. I strategin ingår förutom att slå direkt mot civila även att slå sönder den civila ekonomin genom att slå ut exempelvis elsystem, oljeraffinaderier, vatten och avloppssystem samt transportsystem – kort sagt samhällets infrastruktur. Denna strategi kallas ibland *punishment*, man bestraffar befolkningen.

Den andra teorin innebär att man försöker slå sönder motståndarens militära förmåga. Målet är att reducera fiendesidans militära optioner. Måltyper är förutom militära förband även vapenfabriker, transportleder för förstärkningar och underhåll samt operativ militär ledning. Strategin går ibland under benämningen *denial*. Genom att förneka motståndaren möjlighet att göra militärt motstånd så kommer man att vinna.

Det finns en tredje, mera modern teori: *decapitation*. Genom att slå mot landets ledning (nationell, militär och telekommunikationer) ”hugger man av huvudet” på motståndare och då blir denne hjälplös. Varianter på detta är att genom att samtidigt anfälla flera olika mål (inte nödvändigtvis för att totalförstöra dem, det räcker med att skada dem) uppnå synergieffekter som sammantaget ”paralyserar” motståndarens ledning. Det blir för många problem att försöka lösa på en gång.

Robert A. Pape¹ har studerat alla större flygoperationer 1917 till 1991. Horowitz och Reiter² har kompletterat och fördjupat Papes studie. Dessa studier har funnit att det finns endast mycket svaga empiriska bevis för att angrepp på sårbarhet i det civila samhället skulle leda till seger, medan de operationer som varit framgångsrika i bemärkelsen att man vann kriget har varit inriktade på militära måltyper. Pape förespråkar att flygstridskrafter ska inriktas på att stödja markoperationer.³

Resonemangen som stöd för studiernas empiriska resultat är i korthet följande: Stridseffektiviteten hos ett modernt flygvapen är stor - man kan träffa och förstöra målet, förutsatt att man hittar det, dvs det är beroende av goda underrättelser. Det är den strategiska effektiviteten som kan ifrågasättas - kommer förstörandet av olika strategiska måltyper med automatik att leda till att önskvärda politiska mål uppfylls. Kopplingen mellan att slå ut eller isolera nationella ledare och att uppnå specifika politiska mål är inte heller självklar. Problemet kan illustreras av att hur stor tilltro man ställer till ett påstående som ”Ryssland skulle ha sluppit Tjetjenienkrigen om man låtit lönnmörda Dudajev”.

Sammantaget kan man säga att det finns en debatt som handlar om hur man bäst använder flygstridskrafter. Men eftersom många av förespråkarna för strategisk bombning finns inom olika länders flygvapen kan man förvänta sig att dessa får genomslag i faktiska planeringar av olika militära operationer. Så oberoende av om det är ett framgångsrikt recept för att vinna ett krig eller inte så kan man förvänta sig att framtida flygoperationer kommer att innehålla omfattande element av strategisk bombning, särskilt som det betonas i gällande doktriner.

4.2 Operation Allied Force: Usel operation ...

I amerikanska flygvapnets doktrin beskrivs *air campaign* som ”a connected series of operations conducted by air forces to achieve joint force objectives within a given time and area”⁴. Operation Allied Force var ”a continuously evolving coercive operation featuring piecemeal attacks against unsystematically approved targets, not an integrated effort aimed from the outset at achieving predetermined and identifiable operational effects”⁵.

¹ Robert A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1996

² Michael Horowitz och Dan Reiter, ”When Does Aerial Bombing Work? Quantitative Empirical Tests, 1917-1999”, *The Journal of Conflict Resolution*, April 2001, vol. 45, nr. 2, sid 147-173.

³ Robert A. Pape, ”The Limits of Precision-Guided Air Power”, *Security Studies*, Winter 1997/98, vol. 7 nr. 2 s.93-114

⁴ *Air Force Basic Doctrine*, Maxwell AFB, Alabama, Hq Air Force Doctrine Center, AFDD-1 September 1997, s. 78

⁵ Lambeth, s 20

Under operationens första 2-3 dagar bekämpades endast 50 mål och planeringen var inte baserad på att uppnå ett specifikt militärt mål utan snarare som en allmän makt demonstration. I slutet av första veckan utökades antalet mål till 100. Längre fram ville general Clark att man skulle ta fram en katalog på 5000 mål. Hans stab övertygade honom omgående om att det inte fanns 5000 legitima mål i hela Jugoslavien, varpå Clark beordrade en lista på 2000 mål, något som vissa planerare drev gäck med genom att kalla "T2K" eftersom det inte fanns ens så många mål.⁶

NATO hade hamnat i en "campaign-by-target-list management" där planerarna bara tog en lista på godkända mål och handlade den på en daglig basis. Man attackerade aldrig systematiskt ett komplett system av mål för att uppnå paralysering eller systemkollaps. Som exempel kan nämnas att attacker mot raffinaderier, fabriker och broar skedde en eller två åt gången istället för att slå mot flera samtidigt som en del av en större enhet. Somliga har kallat metoden för high-tech vandalism.

Det fanns troligen flera anledningar till att det blev en sådan underlig operationsplanering. Förväntningarna att det skulle bli en kort operation i form av en demonstration, främst mot luftförsvaret, var en. I februari 1999 hade general Clark beordrat att alla olika utkast till operationsplaner skulle reduceras till en 2-3 dagarsplan. Det fanns alltså ingen genomarbetad plan för en fortsättning, och det fanns ingen plan för en strategisk bombning som hade en målsättning baserat på "att om vi slår ut målen x och y så uppnår vi z".

En annan anledning var att varje enskilt mål skulle godkännas av representanter för NATO:s alla länder. Vissa länder sägs ha varit mycket restriktiva. Detta kan vara en förklaring till att mål som redan hade slagits ut bekämpades igen: Eftersom målet var godkänt tidigare borde det ha stor möjlighet att godkännas igen. Ett sådant exempel är den kombinerade järnvägs- och motorvägsbron vid Novi Sad. Den 23 april visar NATO upp bilder på att man slagit ut bron (med "kirurgisk precision"). Den 3 maj visar man hur man totalt förstört den. Det tyder inte på ett systemtänkande. Vidare fanns det totalt tre olika broar i Novi Sad. Dessa slogs ut vid vitt skilda dagar istället för i en koncentrerad gemensam attack, den första den 1 april och den sista den 21 april, dvs tre veckor senare.⁷ Målet var då troligen inte att slå ut kommunikationerna över Donau vid Novi Sad.

Andra exempel på senfärdig kommunikationsbekämpning är brittiske Chief of The Defence Staff General Sir Charles Guthries summering av operationen den 27 april (drygt en månad in i kriget). Efter att ha sagt att Donau är av särskild strategisk betydelse eftersom den delar landet i två halvöar så berättade han att av nio större broar är fem utslagna, en skadad och tre fullt användbara. Om NATO agerat utifrån att floden har strategisk betydelse borde NATO tidigt ha slagit ut samtliga nio broar.⁸

⁶ Lambeth, s 200-201. Totalt kom 421 fasta mål indelade i 11 kategorier att bekämpas, varav cirka 35 % förstördes och cirka 20 % inte skadades över huvud taget. Lambeth, s 62

⁷ *Kosovo: Operation "Allied Force"*, House of Commons, Research paper 99/48 s. 16 resp. 25

⁸ Ingen av broarna vid Belgrad attackerades.

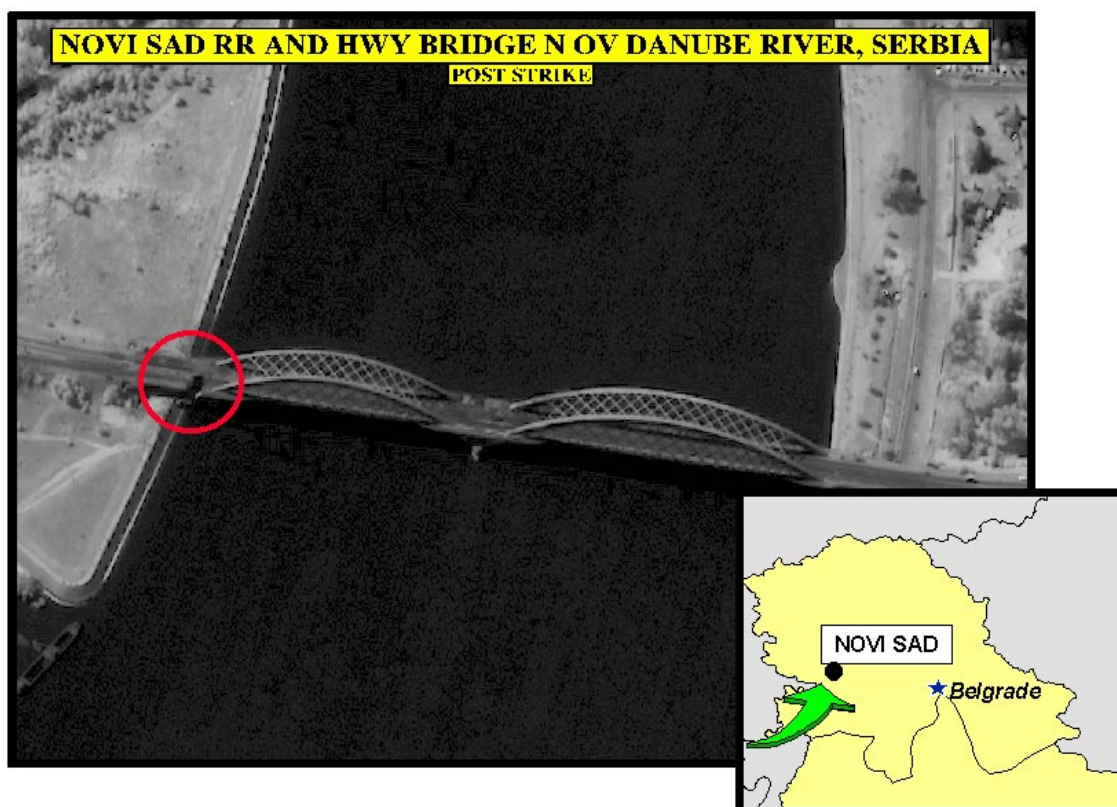

Bild 4.1 Flygfoto på resultatet av precisionsbombning den 23 april, 1999 av en av broarna över Donau i Novi Sad. Källa NATO.

Bild 4.2 Jämförande flygfoton på resultatet av bombningar av samma bro som på bild 4.1 efter anfallet den 3 maj, 1999. Källa NATO.

Ytterligare exempel på frånvaron av systemtänkande är attackerna mot raffinaderiet i Novi Sad. Raffinaderiet var det mål som bombades mest i Novi Sad. 255 träffar registrerades på anläggningens område som består av 165 hektar. NATO slog tidigt direkt mot raffinaderiet med precisionsvapen. Anläggningen fick stänga ner produktionen, inte på grund av de direkta attackerna, utan därför att det lokala värmekraftverket inte längre kunde försörja raffinaderiet med ånga (som behövs i processen).

Likväl bombades anläggningen totalt 12 gånger, varav två gånger med bombmattor⁹ om c:a 100 bomber vardera, och tre gånger i dagsljus. Syftet kan vid dessa upprepade tillfällen knappast ha varit att avbryta produktionen.¹⁰ Bombmattorna innebar att infrastrukturen förstördes (vatten och vägar) så att det blev omöjligt att släcka bränderna i motsats till de övriga anfallen (mot enstaka mål) som kunde släckas till morgonen. Först den 19 augusti 1999 kunde man påbörja produktionen igen. Alla enheter fungerar numera men eftersom ett antal förvaringstankar slagits ut är det fortfarande inte möjligt att komma upp i full kapacitet.¹¹

Bild 4.3. Flygfoto på resultatet av precisionsbombning av oljeraffinaderiet i Novi Sad. Källa NATO

I Joint Warfare 1 (JP 1) slår man fast att

”The use of military force is the most important military decision that the United States can make. It must be based on sound military advice, be overwhelming and decisive when used for combat, and remain clear in purpose and resolute in action”.¹²

⁹ Angreppen i form av bombmattor genomfördes i början av maj resp. början av juni

¹⁰ Bombmattorna kan ha varit del i NATO:s mål att slå mot den ekonomiska makteliten som stödde Milosevic.

¹¹ Faktauppgifterna i de två styckena om raffinaderiet bygger på intervju den 20 nov 2001 med Djordje Milajlovic, managing director vid raffinaderiet.

¹² JP1, sid ix

Det är svårt att argumentera för att Operation Allied Force följde detta. NATO:s JFAAC (chef för flygstridskrafterna) under operationen general Short var starkt kritisk till hur operationen genomfördes och ansåg att en klassisk bombkampanj (liknande den som genomfördes mot Irak) mot strategiska mål från början vore det rätta tillvägagångssättet. Han sa inför senatens försvarskommitté

I'd gone for the head of the snake on the first night. I'd turned the light out, I'd have dropped the bridges across the Danube. I'd have hit five or six political-military headquarters in downtown Belgrade. Milosevic and his cronies would have woken the first morning asking what the hell was going on.

Vidare har general Short sagt i en intervju

It was not just apparent at the three star [general] level that we weren't following the classic air campaign that we'd all learned at Maxwell. It was just as apparent [at the captain and major level] that we were not using airpower the way we would have wished to use it.¹³

Operationen började således inte så som amerikanska flygvapnets doktriner säger; massivt mot strategiska så kallade "centers of gravity" som stöder regimen. En långsamt eskalerande, fasindelad operation har inte stöd i några principer för hur man genomför krig eller operationer.

Vidare bröt man i genomförandet av operationen mot flera grundläggande principer (principles of war). Nedan ska vi gå igenom några av dem.

En chef, två staber

Det fanns två parallella men separata planeringsorganisationer, en för USA:s resurser som krävde extra säkerhet, såsom B-1, B-2 och kryssningsrobotar, och en för övriga (NATO) resurser. Principen Unity of Command talar visserligen endast om befälhavaren, men man får väl anse att staben som servar chefen också endast bör vara en, och inte två separata.

Sent fastställande av politiska och militära mål

Målet med operationen fastställdes den 7 april och offentliggjordes den 14 april¹⁴ samt bekräftades av NATO:s statschefer den 23 april i Washington¹⁵, dvs två veckor till en månad efter starten på angreppet. Det får nog anses att de militära målen aldrig slogs fast, åtminstone inte på ett tydligt sätt.

Ingen överraskning

Den 23 mars, dvs dagen innan de faktiska angreppen inleddes, meddelade NATO:s generalsekreterare Solana i ett pressmeddelande att han anvisat att luftoperationer kan påbörjas. *"I have just directed SACEUR, General Clark, to initiate air operations in the Federal Republic of Yugoslavia. I have taken this decision after extensive consultations in recent days with the Allies, and after it became clear that the final diplomatic effort of Ambassador Holbrooke in Belgrade has not met with success."*¹⁶ Det måste anses svårt att

¹³ John A. Tirpak, "Short's View of the Air Campaign", Air Force Magazine, sept 1999, sid 47.

¹⁴ NATO:s presskonferens den 14 april 1999, <http://www.nato.int/kosovo/press/p990414a.htm>

¹⁵ NATO Press Release S-1 (1999) 62 - 23 april 1999, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-062e.htm>

¹⁶ NATO Press Statement (1999) 040 - 23 mars 1999, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-040e.htm>

misstolka detta uttalande. Den strategiska och operativa överraskningen saknades därmed. NATO höll inte motståndaren i osäkerhet om de egna avsikterna

Operationstempot var lågt

Hela operationen präglades av ett lågt operationstempo som långsamt stegrades genom att fler och fler resurser tilldelades och att målkatalogen successivt utvidgades. Intensiteten i att använda de tilldelade resurserna var starkt beroende av vädret men sällan särskilt hög. Under de första 20 dagarna av operationen hade NATO en genomsnittlig tillgång på cirka 500 flygplan (alla typer) och dessa flög genomsnittligt 282 företag per dag (vara cirka 84 var attackuppdrag), eller ungefär ett företag per flygplan varannan dag.¹⁷

Avsaknad av kraftsamling

Det tog NATO 12 dagar att genomföra samma antal starter med attackflyg som Koalitionens mot Irak i Gulfkriget gjorde på 12 timmar, dvs 24 gånger lägre intensitet. Efter två veckor hade NATO genomfört i genomsnitt 50 attackstarter per dygn, vilket kan jämföras med närmare 1 000 per dygn under Gulfkriget. Under de första 38 dyggen hade NATO flugit cirka 12 000 företag och släppt cirka 4 000 bomber mot 230 mål. Dessa siffror kan jämföras med operation Desert Storm då Koalitionens under samma tid hade flugit nästan 100 000 företag och använt cirka 226 000 bomber mot 1 200 mål. Den 27 maj (efter 65 dagar) var det totala antalet attackföretag inom operation Allied Force nästan 7 000, dvs genomsnittligt något över 100 per dygn.

Analytiker Lambeth vid RAND har pekat på vikten av "the use of overwhelming force":

Lesson One from both Vietnam and Desert Storm should have been that one must not commit air power in "penny packets," as the British say, to play less-than-determined games with the risk calculus of the other side. Although it can be surgical precise when precision is called for, air power is, at bottom, a blunt instrument designed to break things and kill people in pursuit of clear and militarily achievable objectives.¹⁸

Uppbyggnaden av stridskrafter var långsam, långsammare än Clark ville. Inte förrän efter en och en halv månad hade han tillgång till de 900+ flygplan han från början efterfrågat. Men inte ens då utnyttjades flygstridskrafternas potential att skapa chock och rädsla hos fienden.

4.3 ... men stridstekniskt skickligt genomförd

Genomförandet av olika flyguppgifter utfördes mycket skickligt, både då det gällde att klara av fiendens motverkan och att finna och anfälla mål.¹⁹ Möjligen kan man ställa en fråga kring verkan i målet vid träff. Många uppgifter avbröts också, både innan start och när de redan var i luften. Detta berodde oftast på dåligt väder eller att den politiska nivån ändrade sig beträffande om anfallsmålen var godkända eller ej. Totalt planerade NATO nästan 46 000 flygplansstarter varav endast 38 000 faktiskt genomfördes. Av de inställda starterna var cirka hälften attackföretag.²⁰

¹⁷ Cordesman, sid 23 och 84

¹⁸ Lambeth, s xxiv

¹⁹ Denna studie behandlar den strategiska bombningen. Det har framkommit att NATO hade stora svårigheter att finna lämpliga mål i den taktiska bombningen av militära förband i Kosovo.

²⁰ Lambeth, s 61, 63, 109. Cirka en tredjedel av alla företagen kan sägas ha genomförts över fientligt område.

Enligt NATO avlossade jugoslaviskt luftvärn 815 luftvärnsrobotar och det förekom även vissa luftstrider. Trots detta förlorade NATO på grund av fientlig motverkan endast två flygplan och inga piloter under hela operationen. Att utkämpa ett krig under mer än två månader och inte lida några egna förluster får anses unikt. Det krävdes dock stora resurser från NATO för att hålla nere luftförsvaret. Cirka 35% av NATO:s totala flyginsatser var riktade mot jugoslaviskt luftförsvaret.²¹

Det fanns en väl utvecklad metodologi för att bedöma sidoverkande skador och den fungerade mycket bra. Genom att bland annat analysera vapentyp, målets konstruktion, anfallsvinkel och omgivning kunde man minimera/eliminera risken för kollaterala skador så mycket att civila ledare gav sitt godkännande att slå mot mål i centrala Belgrad.²²

General Charles F. Ward påstod på en av Pentagons presskonferenser:

Of all the bombs we've dropped, 99.6 percent have actually hit the target out of the 20,000 bombs.²³

Vad som menas med detta utvecklades aldrig. Ett antal analytiker har pekat på att om det är korrekt så har vapnen låg verkan i träffade mål. Cordesman nämner siffror som 38 offensiva företag per allvarligt skadat eller förstört mål, exklusive kryssningsrobotar.²⁴

4.4 Målval och ordningen mellan dessa

Under Operation Allied Force anfölls 421 fasta mål i 11 olika kategorier. Dessa fasta mål innehöll nästan 10 000 skilda delmål, så kallade aim points.²⁵ Många av dessa var sådana som ingår i traditionell strategisk bombning.

Tabell 4.1 Uppdelning i kategorier av de fasta mål som NATO anföll samt antalet mål i respektive kategori.

Målkategori	Antal mål i kategorin
Ground-force facilities	106
Command and control facilities	88
Lines of communications, mostly bridges	68
POL (Petrol, Oil, Lubricants)	30
Industry	17
Airfields	8
Border posts	18
Electrical power facilities	19
Counterregime	7
Air defence – radars and Air defence – launch equipment	Air defence totalt 60

Källa: Lambeth, NATO's Air War for Kosovo, s 62-63

²¹ Totalt avfyrares 743 så kallade HARM-robotar mot olika typer av luftvärnsförband.

²² Ibid. s 202

²³ DoD news briefing 2 juni 1999, http://www.defenselink.mil/news/Jun1999/t06021999_t0602asd.html

²⁴ Cordesman s 83-84

²⁵ Lambeth, s 87

Först försökte NATO slå ut det integrerade luftförsvaret för att skapa säkerhet i operationen. Vidare försökte man slå mot nationell politisk och militär ledning. NATO angrep även el, särskilt i storstadsområden och viktigare industriområden, telekommunikationer, transporter (främst broar), olja och bränsle. Den största kategorin (106 olika mål) var "ground-force facilities", dvs allt från militärförläggningar till militära förråd. Just militärförläggningar är en måltyp som normalt inte ligger högt på listan över mål, såvida angreppet inte kommer överraskande.

4.5 Den efterföljande debatten

Debatten under och efter operation Allied Force handlade mycket om att flygstridskrafterna ensamma skulle kunna nå de politiska målen och därigenom seger. Avsaknaden av ett hot från markstyrkor innebar troligen att de jugoslaviska förbanden kunde agera utspritt. En framtida större militär operation – till skillnad från "cruise missile diplomacy" – kommer med största sannolikhet att på ett helt annat sätt vara "joint" dvs samtliga försvarsgrenar bidrar direkt i striderna.

Trots att ett antal debattörer - visserligen främst med anknytning till olika länders flygvapen men ändå - hävdar att de gamla tankarna om att flygvapnet ensamt kan avgöra ett krig slutligen har blivit sanna, så kan man inte se något genomslag för ett sådant tänkande, vare sig i budgeten eller i personalsiffror inom det amerikanska försvaret.

Tabell 4.2. Amerikanska försvarsgrenarnas budget i absolutbelopp i fast penningvärde (FY2001, i miljarder dollar), samt flygvapnets budget som procentandel av totala försvarsbudgeten.

Årtal	Armén	Marinen (inkl USMC)	Flygvapnet		Totalt
			Absolut	Procent	
FY90	105,270	128,405	121,049	31,8	380,548
FY91	116,939	126,195	112,085	29,0	386,280
FY92	93,748	110,322	101,154	29,0	349,111
FY93	81,008	101,713	94,051	29,3	320,927
FY94	75,002	90,796	86,939	29,7	292,736
FY95	74,280	89,697	84,390	29,1	290,374
FY96	74,212	88,916	83,030	29,1	285,150
FY97	71,756	86,823	80,123	28,8	278,481
FY98	69,388	87,829	81,884	29,5	277,790
FY99	73,220	88,955	84,959	29,6	286,744
FY00	71,961	90,758	84,674	29,0	292,206
FY01	70,765	91,938	85,590	29,3	292,332
FY02	72,717	89,129	86,858	30,0	289,632
FY03	72,658	90,302	86,057	29,8	289,194
FY04	72,589	90,271	85,537	29,6	289,138
FY05	72,479	90,277	85,821	29,6	289,724

Källa: National Defense Budget Estimates for FY 2001, Office of the Undersecretary of Defense (Comptroller), March 2000.

Flygvapnets budgetandel har i princip varit knappt 30 % av försvarsbudgeten ända sedan 1991. Lustigt nog sjönk den något direkt efter Gulfkriget (från knappt 32 % 1990). Och det var ingen engångsföreteelse, år 1986 var budgetandelen 33,3 %.

Försvarsgrenarnas personalramar visar inte heller de på att det förekommit en förskjutning till förmån för flygvapnet. Andelen ”active duty military”, dvs yrkesmilitärer har faktiskt minskat något under perioden 1990 till 2001, från 25,1 % till 24,6 %. Fördelningen av civila till flygvapnet har under samma tidsperiod varit i stort oförändrat, 23,2 % respektive 23,4 %. Detta kan knappast ses som ett tecken på att man generellt anser att flygvapnet självt kan fälla avgörandet i krig och kris.

Det andra stora debattämnet handlar om den långsamma upptrappningen av intensitet och mål. I avsnittet ovan som behandlar operationen har vi gått igenom ett antal av de kritiska punkter som lyfts fram i debatten. Det är snarast så att de som kritiserat den operativa planeringen tar stöd i gällande doktriner för sin kritik.²⁶ De framför inte några tankar på att doktrinerna är felaktiga. Detta kan jämföras med hur positivt erfarenheterna från operationen mot Irak under Desert Storm togs emot och inarbetades i de amerikanska doktrinerna.

Det finns alltså inget i debatten som följde på operation Allied Force som pekar på att stormakter kan komma att använda flygstridskrafter annorlunda i framtiden. Doktrinerna i USA, UK respektive NATO har heller inte märkbart förändrats sedan sommaren 1999.

4.6 Rysk militär syn på framtida krig samt erfarenheterna från operation Allied Force²⁷

Den ryska militärreformen fortskrider långsamt, inte enbart på grund av ekonomiska brister, utan även på svårighet att föra ut reformen till officerskåren. Inte desto mindre finns det en omfattande rysk militär debatt. Många av inläggen handlar om aktuella och framtida hotbilder. Man pekar på att det med nya medel är möjligt att nå strategiska mål utan att exempelvis erövra territorium. Precisionsinsatser med flygburna system är ett sådant medel, särskilt om det görs i kombination med informationskrigföring. Då kan man desorientera statsledningssystemet, bekämpa strategiskt viktiga anläggningar och truppgrupperingar samt påverka psyket och stridsmoralen hos befolkningen. Informationskampen har som mål att demoralisera och paralysera och tvinga fram ställningstaganden i enlighet med egna intressen. Informationsövertaget över motståndaren är ett av de viktigaste elementen i framtida krig, inte enbart på stridsfältet utan även på politisk nivå.

Man pekar också på betydelsen av politisk-diplomatiska och ekonomiska medel och hur dessa kan användas för att uppnå politiska mål. Betydelsen av kontakter västerut och att man inte isoleras i utvecklingen bedöms som mycket viktiga.

Av särskilt intresse för vår studie är den konferens som hölls den 30 juni 1999 med anledning av den ryska Krigsvetenskapsakademiens femårsjubileum. Även om konferensen var planerad sedan tidigare så drogs där slutsatser av den just avslutade operationen mot Jugoslavien.

Sett ur militärtekniskt perspektiv ansåg man på konferensen att resultatet av insatserna var mycket effektivt. NATO slog ut de planerade målen med minimala förluster. Motståndarens flyg och äldre luftvärnssystem hade i princip ingen effekt i form av nedskjutna stridsplan.

²⁶ Debatten inom det brittiska försvaret följde i stort samma linje, se exempelvis Air Marshal Sir John Walkers ”Air Power for Coercion”, *RUSI Journal*, August 1999, s 13-19.

²⁷ Även detta avsnitt bygger på texter skrivna av Wilhelm Unge, Per-Olov Nilsson och Jan Leijonhielm, se fotnot 19 i kapitel 2

Samtidigt betonas att Ryssland inte bör kopiera detta okritiskt utan föra strid så att en motståndares eventuella tekniska övertag inte kan utnyttjas. Det pekades på att Jugoslavien aldrig tog strid med NATO eftersom man inte utnyttjade alla till buds stående medel. Ett sådant är att tvinga motståndaren till närstrid på marken, exempelvis genom taktiska luftlandsättningar på fiendens djup.

Ryska analytiker har dragit vissa slutsatser angående NATO:s förmåga, slutsatser som sammanfaller med de som dragits av det amerikanska flygvapnet:

- Flygstridskrafternas höga mobilitet och möjlighet till snabb styrketillväxt möjliggör ett snabbt igångsättande av militära operationer med begränsade resurser följt av en snabb styrketillväxt.
- Utgrupperingen och styrketillväxten av flygstridskrafterna var noggrant planerade och genomförda och hade ett väl tilltaget underhåll.
- Ledning och samordning imponerade. Även det strategiska bombflyget från den amerikanska kontinenten kunde inlemmas organiskt på den operativa - taktiska nivån. Väl samordnade attacker från tre håll mot framförallt Belgrad, inklusive Tomahawk-komponenten från havsriktningen.
- Målmedvetenheten i målvalet och den efterföljande bekämpningen av dessa, vilket ledde till att detta blev kännbart för Serbien bl.a. i form av bränslebrist.
- Nya stridsmedel användes, t.ex. B-2 och principiellt nya telekrigsmedel för att störa datorer och radiostationer samt grafitbomber för att slå ut elförsörjningen.
- Speciellt uppmärksammades den stora mängden precisionsvapen som användes och dessa vapens höga precision.

De sammantagna lärdomarna är på

- *Militärstrategisk nivå*: Kosovokonflikten tydliggjorde flygstridskrafternas stora betydelse och möjlighet att avgöra en konflikts utgång utan insats av markstridskrafterna. Idén om att en stor del av flygresurserna skall användas för understöd av markstriden bör omprövas. Dessutom kan man inte ens med ett modernt luftvärn i längden stå emot en flygstark motståndare. Luftherravälde måste uppnås genom en kombination av jaktflyg och luftvärn.
- *Operativ nivå*: Enda möjligheten att möta en luftstark motståndare är att hålla flygförband i hög beredskap för insats i hotande riktningar och under hård centraliserad ledning från väl skyddade ledningsplatser.
- *Taktisk nivå*: Nödvändigheten av att utveckla flygtaktiken för att kunna uppträda i en miljö där motståndaren har luftherravälde.
- *Militärteknisk nivå*: Den ryska försvarsindustrin bör forcera utvecklandet av högprecisionsvapen med allväderskapacitet och satellitstyrningssystem, teknologi för att upptäcka och kunna bekämpa smygflygplan, kryssningsrobotar och andra nya typer av vapen som användes i Jugoslavien.

4.7 Slutsatser

Vi har ovan visat att Allied Force operativt skiljde sig från vad som sägs i doktriner etc. Men även om helheten kanske inte är representativ för en strategisk bombning, så fanns det flera element i Allied Force som troligen är typiska för framtida operationer. Detta gäller kanske främst de enskilda mål som bekämpades.

Först försökte NATO slå ut det integrerade luftförsvaret för att skapa säkerhet i operationen. Man slog också mot nationell politisk och militär ledning. Dock dröjde det ungefär en månad

innan NATO angrep vissa sårbara funktioner (exempelvis radio- och tv-huset och det nationella elnätet), funktioner som normalt kan förväntas bekämpas tidigt. Andra mål och funktioner (telekommunikationer, transporter – främst broar, olja och bränsle) angreps relativt tidigt, helt i enlighet med vad som kan förväntas. Anfall mot industrier kom igång ganska sent. Genomgående anfölls dock inte målkategorierna så kraftfullt och systematiskt som doktriner förespråkar.

Men även om vissa viktiga måltyper bekämpades sent i förhållande till vad doktriner säger så anser vi att erfarenheter från bekämpning av enskilda typer av mål, samt de direkta skadeeffekterna är representativa för ett modernt krig. Dock kan de indirekta effekterna bli större om en angripare följer dagens doktriner. Den inledande pressen på ett land som anfälls med flygstridskrafter kommer troligen att bli större än den blev mot Jugoslavien om angriparen utnyttjar de välkända principerna för hur krig och operationer bör genomföras.

Genomförandet av operation Allied Force bröt således mot flera av de principer som lyfts fram i flygdoktriner medan målvalen, dvs de faktiska mål som bekämpades, låg helt i linje med både doktrin och flygteorier.

Sammantaget kan man därför påstå att de enskilda målen som bekämpades var representativa för en strategisk bombning, men att genomförandet exempelvis i form av intensitet och systemtänkande inte var det. Det betyder att beskrivningarna av skador och direkta effekter troligen ger en god bild av resultaten av strategisk bombning men att verkningarna och följd effekterna kan bli betydligt större om flera mål slås ut samtidigt.

Studiens slutsats är därför att svenskt civilt försvar kan dra lärdomar från att studera hur olika civila funktioner drabbades under operation Allied Force. Dock måste lärdomarna granskas mot vad som är typiskt och vad som är atypiskt vad gäller hur Allied Force de facto genomfördes.

Källor

Litteratur:

Björn G. Backström och Sten Ternblad, ”Kosovo-konflikten – ett underligt krig” i *Aspekter på Kosovo-operationen mars-juni 1999*, FOA-R—00-01488-170—SE, April 2000.

Anthony H. Cordesman, *The Lessons and Non-Lessons Of the Air and Missile Campaign in Kosovo*, CSIS November 1, 1999

DoD Report to Congress: Kosovo/Operation Allied Force. After-action report. 31 January, 2000.

Leif Hedberg, *Väpnat angrepp mot ekonomin – krigets samhällsekonomiska kostnader*, FOA-R—00-01739-170—SE, December 2000.

Michael Horowitz och Dan Reiter, “When Does Aerial Bombing Work? Quantitative Empirical Tests, 1917-1999”, *The Journal of Conflict Resolution*, April 2001, vol. 45, nr. 2.

Kosovo: Operation “Allied Force”, House of Commons, Research paper 99/48, 29 april 1999, Återfinns på Internet <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp99/rp99-048.pdf>

Benjamin S. Lambeth, *NATO’s air war for Kosovo: a strategic and operational assessment*. RAND 2001.

Leijonhielm m.fl., *Rysk militär förmåga i ett tioårigsperspektiv, en förnyad bedömning 2000*, FOA användarrapport FOA-R—00-01758-170—SE, nov 2000

Jan Leijonhielm, Wilhelm Unge, Ingmar Oldberg och Carolina Vendil, ”Kosovo-konflikten – Påverkan på rysk politik och militärt tänkande” i *Aspekter på Kosovo-operationen mars-juni 1999*, FOA användarrapport FOA-R—00-01488-170—SE, april 2000

National Defense Budget Estimates for FY 2001, Office of the Undersecretary of Defense (Comptroller), March 2000

Per Olov Nilsson *Ryska Federationens Militära Doktrin*, KKrVAHT, 3. Häftet 2000

Robert A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1996.

Robert A. Pape, “The Limits of Precision-Guided Air Power”, *Security Studies*, Winter 1997/98, vol. 7 nr. 2.

Lord Robertson of Port Ellen, Secretary of State for Defence, “Kosovo. An Account of the Crisis.” London, ministry of Defence, October 1999, <http://www.mod.uk/news/kosovo/account/>.

Troy R. Stone, *The Air War Over Serbia: Denial, Punishment, or Balance of Interest*. Thesis at The School of Advanced Airpower Studies, Air University, Maxwell AFB, Alabama. June 2001

John A. Tirpak, "Short's View of the Air Campaign", *Air Force Magazine*, sept 1999, sid 47.

Wilhelm Unge, "Ökad risk i lokala konflikter" *Framsyn* 4 – 2001.

Överste Bertil Wennerholm och överste 1. gr Stig Schyldt, *1990-talets omvälvningar för luftstridskrafterna – erfarenheter inför framtiden*. Årsberättelse i Kungl Krigsvetenskapsakademiens avd III den 23 maj 2000.

Doktriner:

Air Force Basic Doctrine, Maxwell AFB, Alabama, Hq Air Force Doctrine Center, Air Force Doctrine Document 2-1 (AFDD-1) September 1997

Air warfare, Maxwell AFB, Alabama, Hq Air Force Doctrine Center, Air Force Doctrine Document 2-1 (AFDD2-1), Januari 2000.

Allied Joint Operations Doctrine (AJP-1 (A)). Second edition, 1997

British Air Power Doctrine, AP 3000 third edition, Directorate of air staff, Ministry of defence, 1999

British defence doctrine JWP 0-01, Ministry of Defence CS(M)G London, 1996

Doctrine for Joint Operations, Joint Publication 3-0 (JP 3-0), Februari 1995

Joint Warfare of the Armed Forces of the United States (JP-1), November 2000

A National Security Strategy for a New Century, The White House, dec 1999.

Strategic Attack, Maxwell AFB, Alabama, Hq Air Force Doctrine Center, Air Force Doctrine Document 2-1.2 (AFDD2-1.2), Maj 1998

United Kingdom Doctrine for Joint and Multi-national Operations JWP 0-10.

Presskonferenser:

Brittiska Försvarsministeriets presskonferenser.

NATO:s presskonferenser. Finns bevarade på Internet <http://www.nato.int/kosovo/>

United States Department of Defense, Live briefings. Finns bevarade på Internet <http://www.defenselink.mil/briefings/>

CD:

Reconstruction of Electric Power System of Serbia After NATO Air Strikes. Electric Power Industry of Serbia.

In the Days of Aggression. Electric Power Industry of Serbia.

Intervjuer:

Djordje Milajlovic, managin director vid raffinaderiet i Novi Sad, Jugoslavien, den 20 nov 2001.

Överste Stan Norris, Vice Commander vid College of Aerospace Doctrine, Research and Education, Maxwell Air Force Base, Alabama, USA, den 4 dec 2001.

Bilaga Doktriner

Denna bilaga innehåller en mer omfattande beskrivning av doktriner. Den är avsedd för de läsare som vill få en inblick i hur försvarsgrensgemensamma och andra övergripande doktriner behandlar hur man bör använda flygstridskrafter. Om man läser denna bilagan behöver man inte läsa kapitel 2.

B.1 Inledning

Det finns många olika definitioner på vad militär doktrin är. Dessa skiljer sig mellan olika länder, men utvecklingen går mot en enad syn. En vanlig sammanfattning i kortform är ”det som lärs ut”, baserat på begreppet *best practice*.

I USA säger man att:

Military doctrine presents fundamental principles that guide the employment of forces. Joint doctrine provides authoritative guidance, based upon extant capabilities of the Armed Forces of the United States. It interoperates time-tested principles for successful military action as well as contemporary lessons which together guide aggressive exploitation of US advantages against adversary vulnerabilities. Doctrine shapes the way the Armed Forces think about the use of the military instrument of national power.¹

Den brittiska definitionen av doktrin är i princip identisk med NATO:s: “Fundamental principles by which the military forces guide their actions in support of objectives. It is authoritative but requires judgement in application.” Den brittiska lägger dessutom till ”It is also dynamic, and must be constantly reviewed for relevance.”²

En doktrin är alltså en samling handlingsregler som är vägledande men kräver bedömning och anpassning vid användande. Den ska utvecklas efterhand som nya erfarenheter görs och teorier utvecklas. I det följande ska vi beskriva hur några länders hierarkier av doktriner ser ut samt översiktligt referera innehållet i några av de viktigaste. Särskilt kommer vi att lyfta fram de delar som behandlar operationer och hur man anser att flygstridskrafter bör användas.

B.2 De övergripande amerikanska doktrinerna

Den översta nivån är den politiska nivån. Presidenten är tillika överbefälhavare och det är denne som drar upp riktlinjerna för den nationella säkerhetsstrategin (National Security Strategy³). Den senaste versionen skrevs av Clintonadministrationen⁴. Den kom ut i december 1999, dvs efter Operation Allied Force.

Här specificeras tre mål med den nationella säkerhetsstrategin

- förstärka USA:s säkerhet
- stödja USA:s ekonomiska framgång
- främja utvecklingen av demokrati och mänskliga rättigheter i utlandet.

¹ Joint Warfare of the Armed Forces of the United States sid vi.

² British defence doctrine JWP 0-01 sid 1.2.

³ “A National Security Strategy for a New Century”, The White House, dec 1999.

⁴ Bushadministrationen påbörjade arbetet med en ny men terrordåden den 11 september kom emellan.

Bilaga Doktriner

USA:s nationella intressen delas in i tre kategorier;

- Vitala intressen som inkluderar den fysiska säkerheten av det egna och allierades territorier, medborgarnas säkerhet, ekonomiska välmående samt skydd av kritisk infrastruktur⁵.
- Viktiga nationella intressen, dvs sådana som inte påverkar överlevnaden, men välbefindandet och den värld som vi lever i. Det kan vara att skydda miljön, stoppa flyktingvågor och delta i NATO:s fredsbevarande operationer.
- Humanitära och andra intressen, vilket inkluderar att lämna stöd vid naturkatastrofer.

Strategin bygger på ett fortsatt engagemang och ledarskap utanför USA:s gränser. ”The United States must lead abroad if we are to be safe at home.”⁶ Man avser här ett globalt ledarskap och grunden för det är styrkan i USA:s demokratiska idéer och värden.

USA:s militära förmåga spelar en avgörande roll för att skapa den internationella säkerhet som skyddar och förstärker USA:s intresse, men är inget substitut för diplomati eller andra internationella aktiviteter.

På högsta militära nivå (Joint Chiefs of Staff, JCS) ges försvarsgrensövergripande doktriner ut. Dessa är hierarkiskt uppdelade enligt följande: På den översta nivån återfinns Joint Warfare 1 (JP 1). Den inkluderar allt från fullskaligt krig till fredsbevarande operationer. Här anges den grundläggande uppgiften för de väpnade styrkorna; ”The fundamental purpose of the Armed Forces is to win the Nation’s war”⁷. Den behandlar övergripande militära grunder, bland annat ”principles of war” respektive ”principles of military operations other than war, MOOTW”. Doktrinen är skriven för att underlätta samarbetet mellan försvarsgrenarna. JP 1 är USA:s väpnade styrkors mest fundamentala doktrin och spänner över alla försvarsgrenar, operationer och konfliktgrader. Den behandlar övergripande de militära grunderna och knyter samman militära doktriner och nationell säkerhetspolitik. Framför allt ska JP 1 vägleda användandet av USA:s väpnade styrkor i ”joint and multinational warfare” och betonar vikten av att styrkorna är kapabla att samarbeta med varandra och med andra delar av samhället. Här framgår också att de militära styrkorna har till uppgift att verka avskräckande på möjliga motståndare. Militära ledare skall med doktrinen stöd leda styrkorna och fungera som rådgivare till presidenten, försvarsministern och kongressen.

De väpnade styrkornas förmåga beskrivs i JP 1 enligt följande: ”The Armed Forces of the United States must have extant capabilities and maintain core military competencies for successful action across the range of military operations.” JP 1 och de övriga av USA:s doktriner har utarbetats bland annat genom att dra lärdom av historiska händelser. Dessa lärdomar har bearbetats till principer som gäller för all krigsföring. Principerna som de tolkas av USA:s väpnade styrkor är: ”objective, offensive, mass, economy of force, maneuver, unity of command, security, surprise and simplicity”. Vid fredsfrämjande operationer, så kallade Military Operations Other Than War (MOOTW) har ett antal tilläggsprinciper kommit att bli viktiga tillsammans med de ursprungliga nio. Dessa är: ”objective, unity of effort, security, restraint, perseverance and legitimacy. Principerna för MOOTW gör inte de förstnämnda överflödiga utan i fredsoperationer beaktas de båda uppsättningarna tillsammans.

⁵ Kritisk infrastruktur inkluderar bland annat energi, bank och finanser, telekommunikationer, transporter och vattenförsörjning. Dessa ska skyddas från ”paralyserande” attacker.

⁶ NSS s. 3

⁷ JP1 sid III-3

Bilaga Doktriner

JP 1 ger inga entydiga svar på frågor om när och hur USA väljer att delta i kriser världen över men anger de villkor som skall vara uppfyllda för att de militära styrkorna skall kunna sättas in.

”The use of military force is the most important military decision that the United States can make. It must be based on sound military advice, be overwhelming and decisive when used for combat, and remain clear in purpose and resolute in action”.⁸

De militära styrkorna har som sin grundläggande uppgift att vinna nationens krig men utöver det skall de skydda nationens intressen runt hela världen i fred, kris och krig. Det avgörande för om de kan lösa dessa uppgifter är styrkornas geografiska läge och beredskapsnivå. För att säkra att nutida och framtida behov kan mötas har ett koncept tagits fram som bygger på ”strategic agility, overseas presence, power projection and decisive force”. Bland de faktorer som gör detta möjligt nämns: information superiority, global command and control, strategic mobility, intelligence, surveillance, reconnaissance.

Den andra nivån inom Joint Doctrines behandlar sex olika funktionsområden; personal, underrättelse, operationer, underhåll, planläggning och ledning. Se bild B.1. Funktionsområdet Operations är i detta sammanhang det mest intressanta dokumentet och det innehåller förutom huvuddokumentet, Doctrine for Joint Operations, Joint Publication 3-0 (JP3-0) vissa fördjupningsdokument.

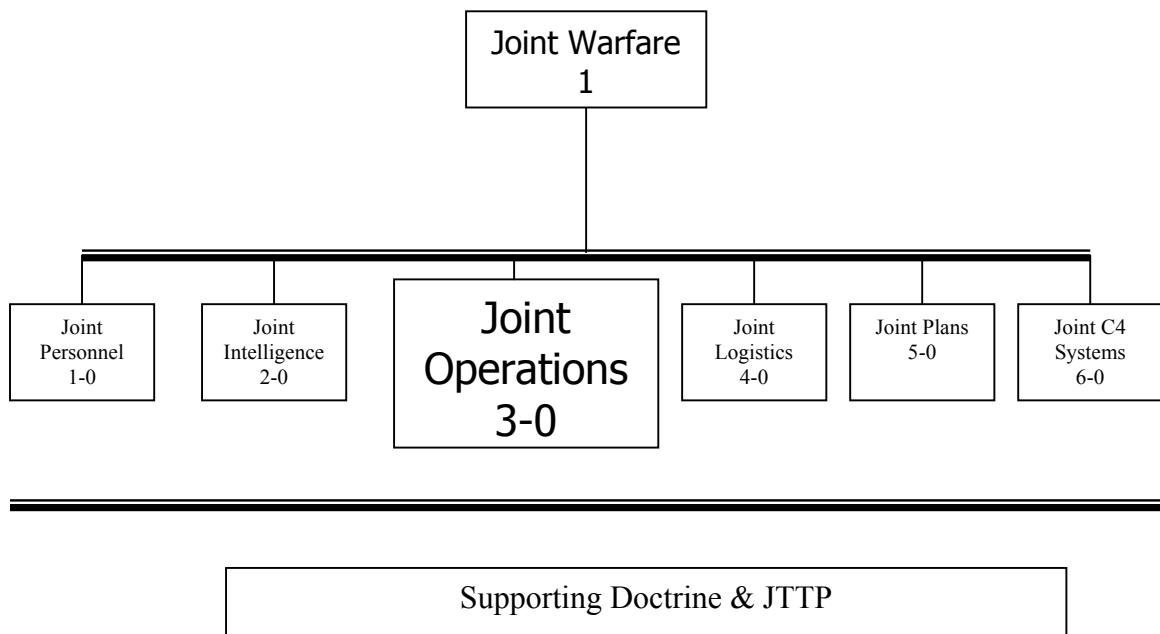

Bild B.1. USA:s försvarsgrensgemensamma doktriner

JP 3-0 är alltså samlingsdokumentet för alla Joint Operations. Stora delar av innehållet känns igen från JP 1. Det är stort sett en förteckning och bruksanvisning över Joint operations till skillnad från JP 1 som tenderar att göra utvidgningar åt det mer abstrakta hållet.

⁸ JP1, sid ix

Bilaga Doktriner

Det finns även en tredje nivå av Joint doctrines, innehållande förklaringar och fördjupningar för respektive funktionsområde. Dokumentserierna kallas Joint Tactics and Techniques and Procedures (JTTP) och behandlar följaktligen taktisk eller lägre nivå.

B.3 Amerikanska flygvapnets doktriner

Respektive försvarsgren tar även fram sina doktriner och deras uppbyggnad är liknande den på försvarsmaktsgemensam (joint) nivå. Air Force Doctrine Document 1, Basic Doctrine (AFDD 1) är huvuddoktrinen för hela det amerikanska flygvapnet som inkluderar traditionella flygstridskrafter och rymdstridskrafter. Flygets doktriner ska tillföra en "flygares perspektiv" på krigföring dvs flerdimensionellt med avseende på tid, riktning, hastighet och höjd. Därför finns i AFDD 1 en beskrivning av hur "the principles of war" skall appliceras på flygstridskrafterna. Nedan går vi igenom dessa.

Unity of Command

Detta för att se till att all ansträngning sätts in för att uppnå de strategiska målen för en operation. Eftersom flygstridskrafter agerar över en stor yta och kan lösa många typer av uppgifter blir det särskilt viktigt att en befälhavare har överblick och kan leda flygstridskrafterna mot ett gemensamt mål.

Objective

Syftar på att politiska och militära mål för en operation måste vara tydliga och tidigt formulerade. Det gör det möjligt att sätta in stridskrafter där de har störst verkan.

Offensive

"Offensive is to act rather than react". Principen skall försäkra att de egna styrkorna tar och behåller initiativet. Flygstridskrafter anses vara som mest effektiva när de används offensivt och därför blir den här principen vägledande för flygets agerande i militära operationer.

Mass

Kraftsamling är ett begrepp de flesta militära tänkare har använt. För flygvapnet behöver det inte innebära enbart en stor numerär utan kan även tolkas som den effekt en attack kan ha. Modern teknologi, precisionsbomber och kryssningsrobotar, har medfört att en enskild attack kan få samma effekt som tidigare flera bombräder medförde. Flyget kan även bidra till andra styrkors kraftsamling genom att utnyttjas som transportmedel.

Manuever

Liknande tankegångar som i Offensive speglas i ovanstående princip. Genom rörlighet och stor räckvidd skall motståndaren tvingas att reagera på det sätt som passar den egna sidan bäst. Genom att flygstridskrafter kan förflytta sig snabbt över stora distanser har de goda förutsättningar att leva upp till principen.

Economy of Force

Med ekonomiskt utförande menas att maximal styrka skall avdelas till de primära målen och minimal till de sekundära. Detta medför att de som planerar operationerna hela tiden måste veta vilka de militärstrategiska och politiska målen är.

Security

Den här principen gäller vänligt sinnade styrkor och deras skydd från fiendestyrkor. Flygstridskrafterna är som sårbarast på marken och därför är skyddet av flygbaser och

Bilaga Doktriner

liknande viktigt för flygstridskrafternas funktioner. Baserna ska inte enbart kunna motstå attacker utan även kunna upprätthålla sina funktioner under lång tid inom t ex fredsbevarande operationer. Säkerhetsprincipen lägger också stor vikt på egen underrättelsetjänst.

Surprise

Återigen spelar flygstridskrafternas snabbhet och stora räckvidd en stor roll. Dessa egenskaper kombinerat med underrättelseövertag som också kan åstadkommas genom flygstridskrafternas inverkan kan användas för att överraska fienden. Överraskningsmomentet lämnar åt den egna sidan att bestämma när och var slag skall utkämpas.

Simplicity

Enkelhet syftar till att undvika en onödigt komplex organisation. Planer och riktlinjer skall vara enkla att följa och ge utövarna stor frihet att agera på lämpligaste sätt under själva striden.

AFDD 1 ger inte bara riktlinjer för användandet av flygstridskrafterna utan beskriver de uppgifter som är specifika för flygvapnet med betoning på dess förmåga att agera globalt. De grundläggande funktioner som flyget ska uppfylla är; Counter air, Counter space, Counter land, Counter sea, Strategic Attack, Counter information, Command and Control, Airlift, Air Refueling, Spacelift, Special Operations Employment, Intelligence, Surveillance, Reconnaissance, Combat Search and Rescue, Navigation and Positioning och Weather Services. Dessa funktioner finns mer detaljerat beskrivna och utvecklade i egna dokument som ingår i doktrinhierarkin.

Air Force Doctrine Document 2-1 Air Warfare (AFDD2-1) är reviderad så sent som i januari 2000 alltså ett halvår efter operation Allied Force. Dokumentet Air Warfare är, som namnet antyder, fokuserat på flygkrig. Flygoperationer i samband med fredsoperationer nämns inte särskilt. Däremot står det att då flygstridskrafter kan användas på samma sätt i fredsstödjande operationer som i krig så kan AFDD 2-1 anses gälla även för operationer som normalt inte betraktas som krig.

Dokumentet Air Warfare tar upp grundläggande strategier för flygoperationer och hur dessa integreras med "Joint Force Commander's (JFC) Campaign". Särskilt behandlas ett område som relativt nyligen börjat utvecklas, "Assymetric Force Strategy". Det är en strategi som blivit möjlig genom teknikutveckling och innebär att man försöker undvika de utdragna slag och ödelagda slagfält som traditionellt brukade känneteckna krig. Begreppet Center of Gravity (COG) är centralt och kan översättas ungefär till tyngdpunkt. COG är de fysiska områden eller funktioner som kan anses strategiskt avgörande för fienden. Exempel är militära högkvarter, oljeproduktion och infrastruktur. Ett annat viktigt begrepp är "parallell attack", vilket betyder att man samtidigt attackerar många av motståndarens COG:er för att uppnå synergieffekter. Flygstridskrafter kan agera ensamma för att slå mot ett sådant COG och anses på så sätt ensamma kunna avgöra utgången av ett krig.

Air Force Doctrine Document 2-1.2 Strategic Attack är ett underdokument till Air Warfare som specifikt tar upp strategiskt flygkrig. I AFDD 2-1.2 definieras strategisk attack som en militär operation vars syfte är att uppnå strategiska målsättningar. Dessa strategiska målsättningar varierar från motståndarens villkorslösa kapitulation till att förhindra etnisk rensning. För att uppnå målsättningen väljs ett antal mål av samhällsviktig karaktär, COG. Avsikten är sedan, att genom att slå mot dessa mål, begränsa motståndarens förmåga att

Bilaga Doktriner

fortsätta konflikten. Flygstridskrafter lämpar sig för strategisk krigsföring på grund av sin räckvidd och rörelsefrihet.

Historiskt sett har strategisk attack genomförts genom att upprepade gånger attackera industriella och ekonomiska mål för att övertyga motståndarens ledare att priset för ett fortsatt krig skulle bli alltför högt. Total luftherraväldet var ett krav för genomförandet. Ett tidigt exempel är de massiva bombräderna mot Tyskland under andra världskriget, där attacker på olje- och krigsproduktionen förväntades få Tysklands krigsmaskineri att kollapsa och i slutändan leda till Tysklands villkorlösa kapitulation.

Utvecklingen av ny teknik såsom smygteknik, precisionsstyrda bomber, GPS och informationskrigsföring har förändrat tänkandet kring strategisk attack enligt AFDD 2-1.2. Tillvägagångssättet går från den kraftsamlade och upprepade attacken mot ett fåtal mål, till att samtidigt slå mot strategiska, operativa och taktiska mål för att uppnå synergieffekter. Kravet på absolut luftherravälde har också minskat i och med utvecklingen av dessa tekniker, men anses fortfarande kritiskt för en lyckad operation. Under Gulfkriget skedde parallella attacker mot Iraks förvarningssystem, ledningen i Bagdad och infrastrukturen.

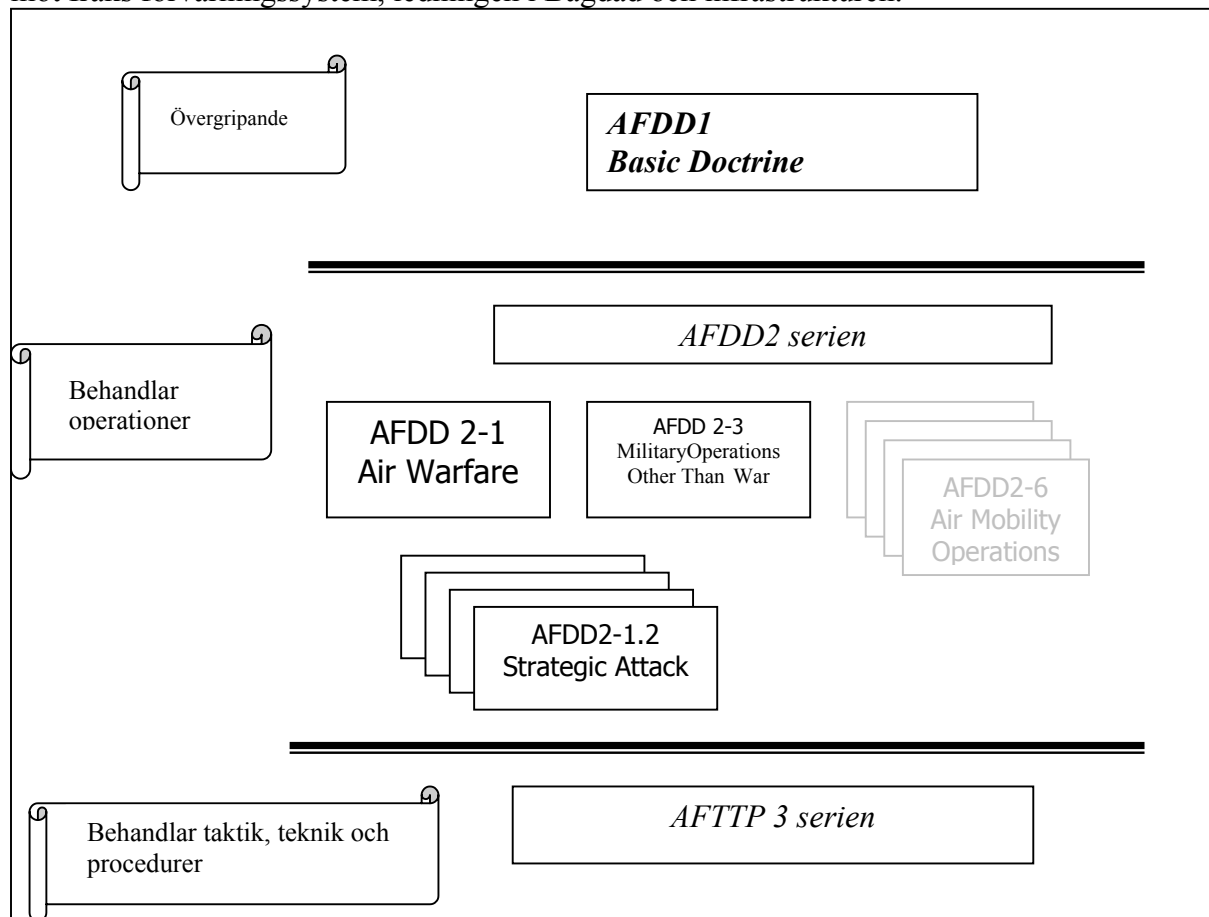

Bild B.2. Amerikanska flygvapnets doktriner

Den amerikanska doktrinen talar om vikten av att tidigt börja med fullskalig strategisk attack för att underlätta för andra stridskrafter. Det betonas även att det är viktigt att redan i ett tidigt skede övertyga fienden om att man är kapabel att fortsätta attackerna tills man uppnått önskat resultat. Strategisk attack ses oftast inte som en isolerad operation, utan som ett stöd för övriga militära operationer i området, där samverkan är viktig för att få synergieffekter. I en fredsfrämjande operation däremot, kan det vara lämpligare att sätta in strategisk attack som en

”stand-alone” attack för att producera strategiska effekter⁹. Strategisk attack kan också ge upphov till psykologiska effekter som kan vara avgörande för utfallet av kriget eller konflikten.

Den moderna strategiska attacken bygger på en korrekt identifiering av COG genom informationsöverlägsenhet och rörelsefrihet baserad på totalt luftherravälde. Vidare förespråkas en centraliserad ledning med förmåga att överblicka situationen och ett decentraliserat och flexibelt utförande. Attackerna skall ske parallellt och kontinuerligt mot vitala delar i fiendens samhälle. Därtill krävs uthållighet och förmåga att behålla fokus på den strategiska operationen utan att omfördela krafter till andra insatser. Målet är att utsätta fienden för ett konstant tryck under lång tid, om så är nödvändigt. För att klara detta måste den egna logistik- och underhållsfunktionen vara tillräckligt utbyggd och förberedd.

B.4 Brittiska doktriner

I grova drag finns samma indelning och hierarki för doktriner i UK som i USA, men till mindre antal och lägre detaljeringsgrad. Den övergripande doktrinen för brittisk militär är British Defence Doctrine, JWP 0-01. Den skrevs första gången 1996 och beskriver länken mellan den politiska nivån, försvarspolitiken och den strategiska nivån, dvs militära operationer. Det är den mest grundläggande doktrinen och ska vara vägledande för de övriga. Under JWP finns de vapengrensspecifika doktrinerna, doktrinen för ”joint and combined” operationer och – lustigt nog – NATO:s doktrin, Allied Joint Operations Doctrine (AJP-1 (A)). Allra nederst i hierarkin ligger de dokument som behandlar ”Tactics, Techniques and Procedures”.

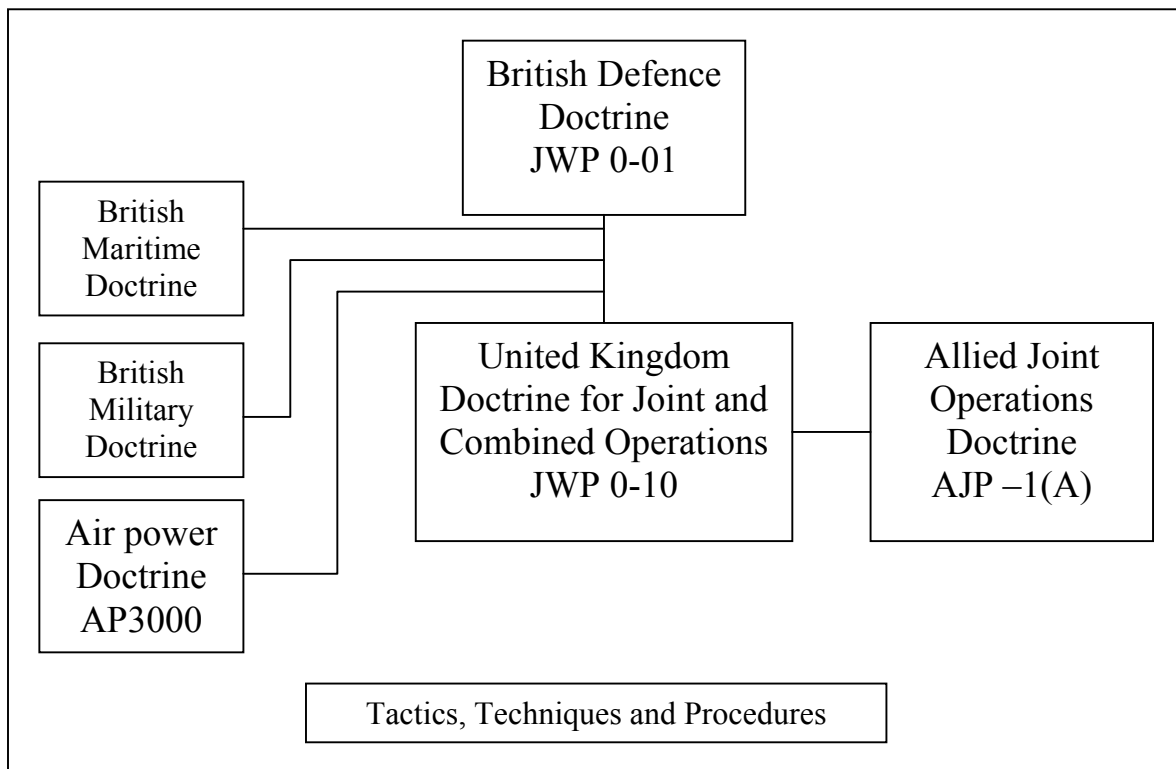

Bild B.3. Brittiska doktriner

⁹ AFDD 2-1.2 sid 19

Olika nivåer av krigföring

British Defence Doctrine (JWP 0-01) definierar fyra överlappande nivåer av krigföring;

Grand Strategy, som är den nationella politiska nivån, Military Strategy som behandlar hur militära resurser skall användas för att uppnå de mål som slås fast i Grand Strategy.

Operational Level är den näst högsta på militär nivå och behandlar hur militära styrkor skall användas för att nå Military strategy målsättningar. Den lägsta nivån är Tactical Level som är den nivå där man genom att planera och utkämpa slag arbetar för att uppnå mål på Operational Level.

Den brittiska doktrinen till skillnad från den amerikanska, delar inte upp väpnade konflikter som *war* och *military operations other than war*. Istället står det;

Armed conflict is a situation in which violence or military force is threatened or used. War is the most extreme manifestation of armed conflict and is characterised by intense, extensive and sustained combat, usually between states.¹⁰

Olika grader av konflikter

I JWP 0-01 skiljer man på flera olika grader av konflikter där den allvarligaste är fullskaligt krig. Detta är en konflikt mellan två stater eller andra stora aktörer (t ex allianser) där deras centrala intressen står på spel. I krig finns risk för att massförstörelsevapen såsom kärnvapen kan användas. Det senaste exemplet på det britererna kallar fullskaligt krig är Andra världskriget. I den nuvarande säkerhetspolitiska situationen anser de också att det är liten risk för att de skall bli inblandade i ett krig utan en längre tids förvarning. Om någon medlem i NATO skulle bli attackerad skulle konflikten kunna utvecklas till fullskaligt krig och NATO är tydliga på att de då kan komma att använda sig av kärnvapen.

Under kalla kriget utkämpades fler krig som i doktrinen betecknas som begränsade konflikter, till exempel Koreakriget. Dessa är konflikter mellan länder som inte förväntas ha tillgång till kärnvapen. Regionala konflikter är nivån under och omfattar konflikter som uppstår på grund av regional motsättningar. Med stor sannolikhet kan FN komma att ingripa i sådana konflikter för att lösa eller förhindra dem.

Inbördeskrig är en konflikt mellan två eller flera parter inom en nation. Båda sidor kan ha hjälp från utomstående. Oroligheter som uppstår då minoritetsgrupper inom en stat med militära metoder försöker få till stånd en politisk förändring är också en typ av konflikt där utomstående aktörer kan tänkas bli inblandade. Under den typen av konflikt försöker oftast en part undvika stora militära urladdningar och istället tillämpa någon form av gerillakrigföring. Terrorism är den sista typen av konflikt som beskrivs i doktrinen. Som terrorism räknas våldsdåd utförda av grupper med avsikt att påverka politiskt. Terrorism kan rikta sig mot politiska grupper eller mot stater.

Vidare påpekar man att övergången mellan fred och konflikt oftast är otydlig och att tydliga markeringar såsom officiella krigsförklaringar saknas i de allra flesta fall, till exempel som i konflikter som Vietnam, Iran-Irak, Falkland och Gulfkriget. Trots att det finns formella skillnader och att operationer definieras olika i USA och UK så är flera av de "capabilities" som beskrivs i JWP de samma som återfinns i USA:s motsvarighet.

¹⁰ JWP 1-01 2.2

De väpnade styrkornas uppgifter

Försvaret är de väpnade styrkornas bidrag till landets säkerhetspolitik och ska därför vara styrt politiskt. Försvarspolitikerna avgör hur de väpnade styrkorna skall vara uppbyggda och vilka deras uppgifter är. Den måste vara i linje med landets utrikes- och ekonomiska politik. Försvarets främsta komponent är de väpnade styrkorna men dessa kräver en väl fungerande infrastruktur och olika civila stödfunktioner. Försvaret måste vara en väl fungerande organisation även i fredstid för att kunna organiseras i krig. Organisationen bygger på en kedja av "Command and Control". För att samordna alla dessa aspekter på försvaret skrivs doktriner och andra policy dokument till stöd för beslutsfattare.

De väpnade styrkorna kan användas på ett flertal sätt för att försvara nationen och dess intressen. I JWP 0-01 anges metoderna; Deterrence en form av avskräckning som kan anses vara passiv. Genom överlägsen styrka och hot om militärt våld förhindras fienden att handla fritt. Styrkorna som intar en nyckelposition är vanligen kärnvapenstyrkor eftersom det allmänt kan antas att ingen är beredd att riskera kärnvapenkrig. Coercion är en mer aktiv form av avskräckning där fienden avskräcks genom attacker mot strategiska mål med konventionella vapen. Destruction syftar till att förstöra fientliga anläggningar för att förhindra att dessa används mot de egna styrkorna, och kan också omfatta förstörelse av egen infrastruktur under fientlig invasion för att förhindra fienden från att dra nytta av den. Constraint innebär att förhindra fienden från att få tillgång till något utan att förstöra det. Disruption omfattar störning av aktiviteter och information för att förhindra fienden att operera effektivt.

De allmänna strategiska övervägandena som nämns i JWP 0-01 kan kortfattat summeras vara; politiska mål, allmän opinion, effekter på det civila samhället, geografi och klimat i berört område samt förekomst av kärn-, biologiska och kemiska vapen. Utöver dessa räknas även kännedom om fienden in och begrepp som "Center of Gravity" förekommer.

Militär strategi är inte fristående utan måste knytas ihop med politiska mål. I ett krig där nationers överlevnad står på spel är de politiska målen uppenbara och liktydiga med de militära medan i konflikter som inte direkt hotar nationell överlevnad är målen mer svårdefinierade. Därför måste de militära målen formuleras på ett tydligt sätt. De måste gå att uppnå på ett legalt sätt med rimliga (militära) insatser. Peace enforcement är en sådan militär insats som kräver att målen tydligt sätts upp i förväg (med utrymme för förändring vid behov).

Militära förmågor

British Defence Doctrine tar även upp militära förmågor (capabilities). Dessa är "[...] the overall potential of the armed forces for combat or other operations"¹¹ och är de uppgifter som det brittiska försvaret har. Dessa är:

- Att skydda och försvara UK, vilket även omfattar stöd till civila myndigheter. Fullskalligt krig kommer att utkämpas tillsammans med andra medlemmar ur alliansen NATO i enlighet med artikel 5 i Washington överenskommelsen.
- Att skydda och försvara säkerheten i protektoraten.
- Skyldigheter enligt medlemskap i NATO och EU innebär att UK måste kunna bidra med styrkor för att skydda annan medlemsnation även om UK i sig inte är direkt hotat.
- Att främja och skydda brittiska intressen runt om världen på olika sätt. Till exempel genom humanitära insatser, peace keeping och peace enforcement operationer.

¹¹ JWP0-01, sid 6.2

Bilaga Doktriner

De typer av militära operationer som förekommer vid lösandet av ovanstående uppgifter är:

- Combat som omfattar högintensitetskrig hemma eller utomlands, fritagning av gisslan och till viss del peace enforcement.
- Counter terrorism. Omfattar operationer som syftar till att förhindra terrorism.
- Deterrence bygger på kärnvapenstyrkorna men kan även utföras av konventionella styrkor.
- Support to diplomacy antingen enskilt eller i samarbete med NATO och/eller EU.
- Peace keeping som är en av FN och inblandade parter godkänd insats. De mest lyckade peace keeping operationerna har föregåtts av fredsöverenskommelser de stridande parterna i mellan. Operationen kan bestå i att bevaka avväpning, minröjning och humanitärt stöd till civilbefolkning.
- Peace enforcement är i regel godkänt av FN:s säkerhetsråd och utförs av en koalition eller allians t ex NATO. Avsikten är att med hjälp av våld eller hot om våld tvinga stridande parter att arbeta för en långsiktig fred. Dessa operationer bör organiseras flexibelt så att de kan växa i omfattning och innehålla uthållighet.
- Military home defence. Enligt Washingtonavtalet skall detta ske med stöd av andra NATO nationer.
- Military aid to civila authorities vid naturkatastrofer och räddningsoperationer där de civila resurserna är otillräckliga.
- Non combat evacuation operations av UK medborgare från områden i kris eller krig.
- Humanitarian Aid, t ex minska lidandet hos befolkningen i krigs-, hunger, eller översvämningsdrabbade område.
- Public and ceremonial duties. Omfattar ceremoniella åtaganden som högvakt och korteger.

Brittiska principles of war

De principles of war som beskrivs i JWP0-01 är tio till antalet och är mest relevanta på en militärstrategisk nivå. De har också relevans på en lägre nivå men tolkningen och användbarheten kan då komma att förändras. Därför måste principerna tolkas och bedömas för varje situation. Nedan förklaras principerna ur ett militärstrategiskt perspektiv:

The Selection and Maintenance of the Aim

I varje militär operation är det viktigt att definiera målsättningen tydligt för att korrekt kunna avgöra vilka operationer och uppdrag som är nödvändiga att genomföra. När målsättningen är fastlagd skall en konstant kontroll genomföras så att alla insatser koordineras mot att uppnå just den målsättningen.

Maintenance of Morale

Hög moral hos styrkorna är lika viktigt som att de är rätt tränade och rätt utrustade. Det är framför allt ett mentalt tillstånd som beror på förtroendet de känner för sina politiska och militära ledare.

Security

För att de väpnade styrkorna skall kunna utföra sina uppgifter utan att hindras av fientliga styrkor måste ett visst mått av säkerhet finnas. Det som kan hotas av fienden är den egna stridskapaciteten och möjligheten att utföra planerade operationer. Säkerheten uppehålls av ett aktivt försvar av bland annat baser samt genom att försvåra eller vilseleda motståndarens informationsinhämtning. Liksom för motsvarande princip hos USA läggs stor vikt på egen underrättelsetjänst.

Surprise

Överraskning är viktigt ur ett psykologiskt perspektiv eftersom det kan göra motståndaren förvirrad och hindra honom från att reagera. Det kan uppnås genom att man har ett tekniskt, taktiskt eller informationsövertag. Överraskning kan förekomma på alla nivåer från strategisk till taktisk men är som mest avgörande på operationsnivå. Då överraskning på övergripande nivåer inte är önskvärda av till exempel politiska skäl kan principen tillämpas på taktisk nivå för att där få övertag. Historiskt har överraskning visats sig vara den mest avgörande förutsättningen för att lyckas med en militäroperation.

Offensive action

Genom att agera offensivt skapar man sig utrymme för handlingsfrihet. Det finns situationer där ett defensivt uppträdande trots allt är det enda tänkbara eller där politiska restriktioner hindrar ett offensivt uppträdande.

Concentration of Force

Koncentrering av en avgörande styrka i tid och plats för att kunna handla effektivt. Det kan genomföras genom att dra nytta av flygets egenskaper; snabbhet, flexibilitet och räckvidd.

Economy of effort

Principen innebär att styrkor skall agera på den plats och vid den tidpunkt som är bäst för att uppnå de övergripande strategiska målen. Det kan också omfatta avvägningar rörande materiel, träning och kvoten effekt/kostnad.

Flexibility

Med flexibilitet avses att befälhavare måste bevara ett öppet sinne. Det måste finnas utrymme för att förändra operationsplaner, utan att göra avsteg från målsättningarna, för att bättre ta tillvara tillfällen som ges.

Co-operation

Styrkorna måste ha ett bra samarbete på alla nivåer för att nå fram till de gemensamma målen. För att främja samarbetet är det viktigt med en gemensam målsättning och en tydlig uppdelning av uppgifterna. Samarbete kan vara extra problematiskt inom koalitioner och allianser och måste därför betonas extra starkt under sådana förhållanden.

Sustainability

Tidigare har ordet "Administration" använts för att beskriva den här principen vilket kanske kan kasta lite mer ljus över vad den omfattar. Nämligen organisation, logistik men också psykologisk uthållighet.

De "principles of war" som finns beskrivna i JWP 0-01 påminner således i innehåll och omfattning väldigt mycket om motsvarande amerikanska principer. Formuleringarna skiljer sig visserligen delvis åt men det finns inga större skillnader innehållsmässigt.

Brittiska flygvapnets doktrin

Närmast under JWP 0-01 återfinns United Kingdom Doctrine for Joint and Multi-national Operations JWP 0-10. Parallellt med denna finns försvarsgrensspecifika motsvarigheter.

Bilaga Doktriner

Brittiska flygvapnets doktrin heter, föga förvånande, British Air Power Doctrine¹² AP 3000. Den senaste är från 1999 (tredje versionen).

AP 3000 är uppdelad i tre delar med olika inriktning. Den första delen omfattar strategiskt sammanhang och grundläggande principer för flygstridskrafterna. Den riktar sig först och främst mot joint commanders och joint force commanders. Mycket av det strategiska innehållet är hämtat från British Defence Doctrine (JWP 0-01) som behandlas ovan och behöver därför inte tas upp här. Flygspecifikt är dock de fundamentala egenskaperna hos flygstridskrafter och C2 för flygstridskrafterna.

I avsnittet som fått det korta men uttömmande namnet Air Power ges den definition på flygstridskrafter som britterna använder. Den lyder som följer; ”The ability to project military force in air or space by or from a platform or missile operating above the surface of the earth. Air platforms are defined as any aircraft, helicopter or unmanned air vehicle.”¹³

De egenskaper man tillskriver ingående komponenter är hög hastighet och lång räckvidd samt förmåga att verka direkt mot strategiska mål eller COG. Därför anses flygstridskrafterna som en självklar komponent i alla joint operationer. The principles of war gäller även för flyget men för att ta hänsyn till flygets egenskaper finns en flyganpassad tolkning i AP 3000. Förklaringarna av principerna är till största delen desamma som i JWP 0-01. En viss flyganpassad tolkning har givits några av dem enligt följande:

Selection and Maintenance of the aim

Flygets uppdrag och roll måste stämma överens och hänga samman med den övergripande strategin och kampanjplanen. Det gäller såväl stora flygoperationer som enskilda företag.

Security

Säkerhet för flyget omfattar såväl försvar av flygbaser som flyguppdrag.

Surprise

Flyget kan åstadkomma överraskning på flera nivåer, strategisk till taktiska, och skall därför användas där det ger störst nytta.

Offensive Action

Flyget skall för att utnyttjas bäst användas offensivt och skapa den grad av luftkontroll som är nödvändigt för det.

Concentration of Force

För flygets del betyder det att tillräckliga insatser skall koncentreras på den för stunden viktigaste insatsen.

Economy of effort

Det är omöjligt att vara överallt samtidigt. Därför skall ”rätt” flygstridskrafter sättas in på ”rätt” tid och plats.

¹² Översättningen av det brittiska uttrycket Air Power debatteras men för den här rapporten fungerar ordet flygstridskrafter väl. Svenskans flygstridskrafter utelämnar traditionellt luftvärn men med en bredare tolkning baserad på den brittiska definitionen av Air Power skulle även dessa kunna omfattas.

¹³ AP 3000 sid 1.2.1

Flexibility

Flygets flexibilitet är en av dess största styrkor. För att kunna vara flexibelt i alla lägen är det viktigt att ha förmåga till rörlighet och uthållighet.

Del två behandlar flygvapnets sju kärnförmågor (core capabilities) och utgör dokumentets tyngdpunkt. Vilka de brittiska flygstridskrafternas kärnförmågor är och vad de omfattar beskrivs nedan.

Informationsutnyttjande (Information exploration)

För att på ett framgångsrikt sätt leda styrkorna behöver en befälhavare skapa sig kännedom om fienden och det geografiska område han befinner sig i. På svenska används oftast ordet spaning för att beskriva informationsinhämtning men engelskans nyansrikedom gör sig påmind även på det här området och spaning kan översättas till både Surveillance och Reconnaissance. Surveillance är visuell eller elektronisk spaning mot ytan, lufrummet eller personer. Reconnaissance omfattar informationsinsamling om fiendens styrkor, väderförhållanden och geografiska uppgifter över ett bestämt område. Andra centrala begrepp är targetting dvs hur man väljer sitt mål. Där kan flygets sensorer spela en viktig roll även för andra förband. Under samma rubrik faller även uppgifter som combat assessment och battle damage awareness. Självklart är det viktigt att den information som inhämtas kan delas av alla förband som ingår i operationen. Detta gäller inte minst under internationella insatser.

Lufrumskontroll (Control of the air)

Historien har visat att ett visst mått av lufrumskontroll är nödvändigt för flygoperationer men också för alla typer av land och sjöoperationer. Därför skall det vara varje befälhavares första prioritet att se till att de egna styrkorna kan operera fritt från fientlig inblandning. Han skall också se till att egna styrkor är säkra från att bli attackerade av fientligt flyg. Britterna kategoriserar de olika graderna av luftkontroll, i stigande ordning som; förmånlig lufrumssituation, lufrumsöverlägsenhet och totalt luftherravälde.

Strategisk effekt (Strategic effect)

Flyget, främst bombflyget, har genom historien använts för att uppnå strategiska effekter. Det har visat sig vara effektivt eftersom flyget har förmåga att nå och störa eller förstöra mål långt inne på fiendens territorium som inget annat vapenslag kan sägas ha. Strategiska bombningar har förekommit i krig från andra världskriget och fram till 90 talets krig på Balkan. Flygoperationer för strategisk effekt syftar till att bryta ner motståndarens förmåga eller vilja att fortsätta kriget. Historiskt har flygets operationer med strategiska effekter som syfte varit knutet till bombflyg men idag anses alla typer av flygstridskrafter kunna åstadkomma strategiska effekter. Flygoperation som har ett strategiskt syfte kan göras skilt från övriga, i området pågående operationer.

Planerande av en strategisk attack omfattar val av målkataloger. Det måste göras utifrån en analys av allt det som bygger upp den militära kapaciteten och sedan identifiera de viktiga punkterna (COG). Sådana punkter kan vara regeringen, militära styrkor, infrastruktur och produktionsanläggningar. Syftet är inte att förstöra fiendens hela samhälle utan snarare att slå mot dessa svaga punkter och på så sätt förhindra fortsatt motstånd. Även om medlen för att nå strategisk effekt är militära kan politiska och humanitära begränsningar påverka operationerna. Till exempel angreps inte mål nära platser av religiös betydelse under Gulf kriget.

Bilaga Doktriner

Under senare tid har Precision Guided Munition (PGM) kommit att spela en viktig roll i strategiska flygoperationer. PGM har stor träffsannolikhet vilket medför att färre bomber blir nödvändiga för att slå ut ett mål. Samtidigt så minskar risken för ”collateral damage”. Resultatet blir alltså ökad effektivitet och trovärdighet för operationen.

Joint Force Employment

Flygstridskrafterna har en stor användning, både direkt och indirekt för att möjliggöra ”joint” operationer. Indirekta luftoperationer kan forma slagfältet medan direkta flygoperationer kan understödja mark- och sjöstridskrafterna. De typer av företag som är mest aktuella är, spaningsföretag, luftförsvar, ytmålsbekämpning, flygtransporter och combat support air operations.

Combat Support Air operations

Flygstridskrafterna kan användas för att förstärka andra militära förmågor genom många olika typer av operationer. De kategorier som främst nämns i AP 3000 är; flygtransporter, lufttankning, spaning, combat search and rescue, flygräddning, elektronisk krigföring och suppression of enemy air defences (SEAD).

Force protection

Force protection är skyddet av plattformar i luften men framför allt de åtgärder som tas för att skydda flygbaser och andra markbaserade element. Flygbasernas uppgifter delas in i tre kategorier: Operations support, logistik och administration. Skador eller utslagningen på en av dessa innebär att basens kapacitet sjunker eller upphör vilket i sin tur påverkar hela operationen. De mest sårbara punkterna är personal, flygplan, banor, bränsledepåer, vapenupplag, flygledningscentraler, sensorer och kommunikation.

Attacker mot flygfält från luften har genom historien varit de mest förödande men moderna luftvärnssystem och passivt försvar såsom hårdgjorda flygplansskydd har minskat möjligheterna att lyckas med dessa. Istället ser man en ökning i markhotet. Små vältränade enheter utrustade med effektiva vapen kan allvarligt skada flygbaserna. Flygbaserna är i allra högsta grad beroende av olika typer av informationssystem och därför sårbara för elektronisk krigföring.

Sustainability

Sustainability är den förmåga som försäkrar eller förnekar flygstridskrafterna dess förmåga att operera. Det påverkar tempo, utsträckning och intensitet. Förmågan byggs inte upp av en enskild komponent utan av personal, utrustning, logistik och organisation sammantaget.

Del tre är en beskrivning av den evolutionära utvecklingen hos doktrinen och vilken roll den spelar. Den behandlar vidare den historiska utvecklingen med övergången från konventionella vapen till kärnvapen samt tillbakagången till konventionella vapen efter det Kalla krigets slut.

B.5 NATO:s doktriner

NATO är en mellanstatlig organisation (i motsats till överstatlig) och därför kan de enskilda staterna i princip delta på sina egna villkor. Detta innebär att de inte behöver underordna sig NATO:s doktriner om de inte överensstämmer med den nationella identiteten. Som exempel kan nämnas att britternas doktriner överensstämmer i princip helt med NATO:s utom på några

Bilaga Doktriner

få punkter. Detta är dock något som varierar från land till land. Det övergripande dokumentet är the Strategic Concept of the Alliance.¹⁴

På operativ nivå finns Allied Joint Operations Doctrine AJP-01(A) vilken närmast motsvarar den brittiska JWP 0-01. Huvudsyftet med AJP-01(A) är att stå för en övergripande doktrin för planering, verkställning och stöd av Allied Joint operationer. Den är främst avsedd att användas för NATO operationer men kan även nyttjas för operationer som genomförs av en koalition av NATO och icke-NATO medlemmar som ingår i en Combined Joint Task Force eller för operationer som leds av EU. Det för den här rapporten mest intressanta avsnittet är kapitel sju, Air Operations, och nedan följer en kortfattad sammanfattning av innehållet i det kapitlet.

Flygstridskrafterns deltagande i Joint operations syftar till att ta och behålla kontrollen av luftrummet, stödja mark- och ytstridskrafter eller operera självständigt mot gemensamma mål. I mycket speciella fall kan flyget agera fristående från andra styrkor. Flygets särställning kommer av dess förmåga att utnyttja en tredje dimension, höjd. Det medför att flyget är överlägset vad gäller snabbhet och räckvidd. I händelse av en konflikt kan det därför mycket snabbt vara på plats och förstärka andra styrkor i hela världen. Flyget är flexibelt och rörligt vilket gör att det kan lägga till överraskningsmoment som kan vara svåra att åstadkomma med andra medel. Ytterligare en fördel med räckvidden hos flygstridskrafterna är att de kan operera från baser långt ifrån målområdet. Det medför att man kan komma undan de politiska påfrestningar det kan innebära att placera trupper på en främmande nations mark. Flyget kan medverka i operationer på olika sätt:

Counter Air Operations

Syftet med counter air operations är att ta och behålla kontrollen av luftrummet i ett definierat geografiskt område. Vilken grad av kontroll som efterfrågas kan variera från totalt luftherravälde, till endast ett lokalt luftövertag. Beroende på medlen delas Counter Air Operations in i Offensive Counter Air (OCA) och Defensive Counter Air (DCA) vilka i sin tur kan komma att kräva Suppression of Enemy Air Defence (SEAD). OCA omfattar jaktstöv, eskort och attacker mot flygbaser inklusive flygplan på marken. DCA består av det aktiva luftförsvaret såsom jakt samt olika typer av luftvärn och passiva försvarsåtgärder.

Strategic Attack

Attacker mot strategiska mål skapar strategiska effekter. Eftersom den strategiska nivån är nära knuten till den politiska påverkas planeringen av politiska förutsättningar och begränsningar. Strategiska attacker skall vara riktade mot fiendens COG, till exempel ledning, produktionsanläggningar med militär anknytning samt betydelsefull infrastruktur. Attackerna sker på ett sådant sätt att de bryter ner motståndarens militära och civila kapaciteter till den grad att han är oförmögen att fortsätta den väpnade konflikten.

Anti-Surface Air Operations

Flygoperationer för att förhindra att fienden får tillgång till de styrkor han behöver för att ockupera områden på land eller till sjöss. Det kan ske genom att motståndarstyrkorna försenas eller förstörs. Den här typen av operationer är avgörande för hur de andra styrkorna kan operera i det aktuella området och deras "freedom of action". Close Air Support kan nämnas som ett exempel på den här typen av operationer.

¹⁴ <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb0203.htm>

Maritime Air Operations

Operationer som utförs av det marina flyget i samarbete med flottan främst för att upptäcka, övervaka och förhindra fientlig aktivitet som hotar flottan. Flygets räckvidd ger ett djup i försvaret som gör det möjligt för de egna styrkorna att ta och behålla initiativet.

Operationerna kan vara riktade både mot fientliga ytstridskrafter och ubåtsaktiviteter.

Supporting Air Operations

Ett flertal typer av operationer kategoriseras som Supporting Air Operations. Syftet med dessa är att stödja flygets och andra styrkors operationer med till exempel spaningsuppgifter, ledning av förband, transporter, flygräddning och lufttankning. Till Supporting Air Operations räknas: Air Surveillance and Reconnaissance, Electronic Warfare, Airlift, Air-to-Air Refuelling, Special Air operations, Airborne Command and Control, Search and Rescue/ Combat Search and Rescue och Suppression of Enemy Air Defences.

Flyget skall eftersträva enhetlig ledning (unity of command) som bäst skapas på högsta nivå. JFC utser en Joint Force Allied Air Commander (JFAAC) som ska integrera flyget i den övergripande kampanjen. JFAAC ska planera och verkställa flygets operationer med hänsyn tagen till JFC:s målsättningar (objectives). JFAAC ansvarar också för underrättelseinhämtning och utvärdering av operationens resultat. JFAAC:s planen för flygoperationen skall beskriva hur flyget skall bidra till målsättningarna, sammanställa nuvarande och framtida hot mot de egna styrkorna och indikera vilka bidrag (contributions) som krävs för att uppnå JFC:s målsättningar. Det är sedan upp till JFC att avgöra det totala behovet av flyginsatser som är nödvändiga. JFAAC måste även överväga målsättningar, politiska begränsningar, konfliktens intensitet, operativ kapacitet och begränsningar för alla ingående system, terräng, väder, logistik och eventuella nationella reservationer. En process finns för planering, koordinering, fördelning och uppdragsutformning för flygoperationer. Den ska fungera i samspel med JFC:s planer. Cykeln matchar tillgängliga system med mål för att nå uppsatta mål. I slutfasen tas en Air Tasking Order fram för operationen.

B.6 Ryska övergripande doktriner¹⁵

Förutom Konstitutionen är det Säkerhetslagen från 1992, stadfäst av presidenten 1993, som ger de rättsliga ramarna för de väpnade styrkorna. Säkerhetslagen bygger på arvet från sovjettiden, men är också en reaktion på sovjettiden. Under 1990-talet arbetade man med att ta fram olika övergripande doktriner och under andra halvan av 90-talet färdigställdes olika förslag. Under år 2000 antogs de fyra viktigaste doktrinerna i Ryssland. Dessa är:

- Det nationella säkerhetskonceptet (tillika övergripande doktrindokument)
- Militärdoktrinen
- Det utrikespolitiska konceptet och
- Informationssäkerhetsdoktrinen

Rysslands övergripande strategi är att undvika internationell isolering under iakttagande av sina vitala intressen. Det nationella säkerhetskonceptet, militärdoktrinen och det utrikespolitiska konceptet uppfattas av forskare vid FOI som politiska signaler snarare än

¹⁵ Detta avsnittet bygger på texter skrivna av Wilhelm Unge, Per-Olov Nilsson och Jan Leijonhielm (projektledare FOI:s projekt Rysk Operativ Förmåga (ROF)) och är tagna från rapporterna Per Olov Nilsson *Ryska Federationens Militära Doktrin*, KKrVAHT, 3. Häftet 2000, *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv, en förnyad bedömning 2000*, Leijonhielm m.fl. FOA användarrapport FOA-R—00-01758-170—SE, nov 2000, *Aspekter på Kosovo-operationen mars-juni 1999*, Ljung m.fl. FOA användarrapport FOA-R—00-01488-170—SE, april 2000 samt ”Ökad risk i lokala konflikter” av Wilhelm Unge i *Framsyn* 4 – 2001.

Bilaga Doktriner

bindande direktiv inom dessa områden. Under år 2000 arbetade man vidare fram ett utkast till en marin doktrin. Den doktrinen stadfästes 2002-07-27. Detta är den enda doktrin på försvarsgrensnivå som vi känner till. Eftersom den behandlar det marina området inkluderar vi inte den här. Nedan följer en kort beskrivning av respektive koncept/doktrin.

Det nationella säkerhetskonceptet

Ett första utkast till konceptet godkändes av presidenten 1997-12-17. Detta ändrades och gäller sedan den 2000-01-10. Det består av 16 sidor. I konceptet betonas bland annat en risk för destabilisering av de internationella relationerna på grund av NATO:s nya doktrin som tillåter "out-of-area-operations" och med belagda fall av användande av militärt våld utan FN:s Säkerhetsråds godkännande. Det finns därför ett behov av att öka statens militära potential och upprätthålla den på erforderlig nivå som ett medel att möta hoten.

Militärdoktrinen

2000-04-21 godkände det ryska säkerhetsrådet slutgiltigt den nya militärdoktrinen. Den bygger på ett förslag från oktober 1999. I omarbetningen beaktade man mer än 3 500 olika synpunkter och förslag.

Generalöversten och förste vice generalstabschefen Valerij Manilov¹⁶ är den som haft ansvaret för att sammanställa den ryska militärdoktrinen och dess tillkomst kan ses som en kompromiss. Manilov hade som uppgift att få ihop ett dokument på c:a 20 sidor från ett material som bestod av ett antal tusen sidor från många olika källor.

Doktrinen är stadfäst i ett presidentdekret, vilket innebär att den "är bindande för alla verkställande maktorgan och ledningsorgan, för alla företag, institutioner och organisationer oberoende av ägandeform."¹⁷

Doktrinen består av tre delar:

- I. Militärpolitiska grunder
- II. Militärstrategiska grunder
- III. Militärekonomiska grunder

Det mest intressanta avsnittet för denna studie är "Grundläggande allmänna drag i ett modernt krig" under Militärstrategiska grunder. Jämfört med 1999 års förslag har man bland annat lagt till "genomförande av massiva flygoperationer". Redan tidigare specificerade man anfall över hela territoriet mot mål vilka förutom trupp och underhåll även inkluderar näringslivet och kommunikationer samt att uppnå effekten "katastrofala följder av anfall mot (förstörelse av) kraftföretag (framför allt atomkraftverk), kemiska och andra produktionsanläggningar av högriskkaraktär, infrastruktur, kommunikationer, anläggningar av vital betydelse för befolkningens levnadsvillkor"¹⁸.

Detta innebär att i genomförandet av militära operationer kommer avståndskrigsföring med eldkraft utanför motståndarens vedergällningsräckvidd att utnyttjas i stor omfattning. Hela landets djup med dess infrastruktur och industri kommer att ingå i stridsfältet, vilket kommer

¹⁶ Per Olov Nilsson, s 43.

¹⁷ Citat från generalöversten Valerij Manilov. Från Per Olov Nilsson, s 44.

¹⁸ Per Olov Nilsson, s 58.

Bilaga Doktriner

att öka civilförsvarets roll. Förmåga till avståndskrigföringen genom en utveckling av räckvidder, precision och smartare vapen, rymd- och luftsfärens växande betydelse för underrättelsetjänsten samt automatisering av spanings- besluts- och ledningsprocesser.

Det utrikespolitiska konceptet

Det utrikespolitiska konceptet stadfästes i juli 2000. Den har ett nerskruvat politiskt tonläge jämfört med säkerhetskonceptet och de globala ambitionerna är begränsade. Där finns en betoning på att skapa gynnsamma villkor för rysk ekonomisk tillväxt, vilket omfattar en bred integrering i den internationella ekonomin. Det handlar mycket om energiråvaror och behovet av utländska investeringar. Häri ingår samarbete med G7-länderna och EU.

Informationssäkerhetsdoktrinen

President Putin undertecknade doktrinen den 9 september år 2000. Den består av drygt 30 sidor och är ett samlat dokument som beskriver den officiella synen på mål, uppgifter, principer och huvudsaklig inriktning för informationssäkerheten.

Den ryska officiella synen på informationskrig omfattar åtgärder och operationer i konfliktsituationer, där information är vapen, resurs och/eller mål. Häri ingår förutom traditionell elektronisk krigföring, vilseledning och maskering även

- Undertryckande av infrastrukturelement i den statliga och militära ledningen (utslagning av kommando- och ledningscentraler)
- Elektromagnetisk påverkan på informations- och telekommunikationssystem (elektronisk krigföring)
- Förvärv av underrättelser genom uppfångande och kryptering av information från sambandskanaler och från läckande strålning samt med hjälp av speciell apparatur som installerats på plats (elektronisk underrättelseverksamhet)
- Illegalt intrång i informationskällor (genom forcering av säkerhetssystem för motståndarens informations- och telekommunikationssystem) med åtföljande förvrängning, förstörelse eller stöld av information eller förstöring av systemens normala funktion ("hacker"-krig)
- Massdistribution av desinformation eller propaganda på motståndarens informationskanaler eller på globala nät för att påverka värderingar, avsikter och orientering hos befolkningen och hos personer i beslutande ställning (psykologiskt krig)

Verksamheten har vidare alltmer fått karaktären av självständigt operationsslag med en egen beteckning.

